

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Четвърта редовна сесия.

3 заседание, срѣда, 31 октомврий 1917 година.

(Открито отъ прѣдседателя д-ръ Д. К. Вачовъ въ 4 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Г. секретаръ ще провѣри по списъка колко народни прѣдставители присѣствуватъ и колко отсъствуватъ.

Секретаръ П. Панайотовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Христо Бояджиевъ, Петъръ Даскаловъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Илия Кирковъ, Никола Наумовъ, Тодоръ Петровъ, Христо Славейковъ, Михаилъ Такевъ и Никола Харлаковъ)

Прѣдседателъ: Отъ 244 народни прѣдставители отсъствуватъ 9; налице сѣ 235. Значи, има нужното число народни прѣдставители, за да могатъ да се разглеждатъ въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Има едно заявление отъ врачанския народенъ прѣдставителъ г. Никола Ненчовъ, съ което казва, че по причина на болестъ у дома му трѣбвало е да отсъствува отъ заседанията на 27 и 28 того. Моли да му се счита това отсъствие като прѣкарано въ отпускъ. Които приематъ искането му, моля, да си вдигнатъ рѣката. (Мнозинство) Прието.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, считамъ за дългъ да припомня на г. г. народнитѣ прѣдставители съдържанието на чл. 90 отъ конституцията, споредъ който Народното събрание се издаължава да изслушва министритѣ всѣкога, когато поискатъ думата.

Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Отправи се въ извънредната сесия къмъ мене едно запитване, една интерпелация по прѣхраната на народа и войската, за мѣрките, които правителството е взело до сега и за ония мѣрки, които то смѣта да вземе за въ бъдаще за доизкарване настоящата година и слѣдующитѣ мѣсеци отъ идущата година. Чуха се разискванията на г. г. ораторитѣ отъ всички парламентарни групи. Въпросътъ бѣше поставенъ отъ тѣхна страна не толкова за прѣхраната, колкото за достойнството на това правителство, колкото за недостойнството на сѣщото правителство, защото трѣбва да заявя тукъ, че въпроситѣ по прѣхраната не се докоснаха нито отъ единъ отъ г. г. ораторитѣ. Вие знаете, че при свършека на миналата сесия правителството бѣше принудено да направи нѣкои измѣнения, нѣкои подобрения и допълнения на сѣществуващия тогава законъ по прѣхраната. Този законъ се прокара изключително отъ болшинството съ много малко поддръжка отъ оппозицията, защото началата, които тѣ искаха да се прокаратъ въ тѣзи измѣнения, по една или

друга причина не се одобриха отъ болшинството, и законътъ за дирекцията се изработи така, както бѣше желанието и рѣшението на болшинството въ Народното събрание. Създаде се една дирекция, начело съ единъ директоръ-генералъ, като отдѣление при Министерството на войната, подъ надзора на Министерския съвѣтъ. Това е изриченъ членъ отъ закона. Въ тази дирекция прошариха повече военни, отколкото граждански лица, понеже тя се постави като отдѣление при Министерството на войната, като се даде право на Министерския съвѣтъ само да контролира. Впоследствие вие знаете, че това се не допушаше отъ страна на нѣкои, защото искаха да поставятъ дирекцията по-горѣ отъ Министерския съвѣтъ, и тѣ такива наставления даваха на ония, които засѣдаваха като съвѣтници при директора на прѣхраната.

Въ миналата сесия, когато защищавахъ закона, каза се съ страхъ отъ оппозицията, че искамъ да създамъ въ страната една военна диктатура. Азъ бѣхъ първиятъ, който опровергахъ това, въстанахъ и казахъ, че нѣма никога да се съглася да наредимъ една диктатура по прѣхраната, защото азъ държа много високо на патриотизма на българския народъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и отъ дѣсни центъръ) Азъ не мислѣхъ, не мисля и сега, че ние трѣбва да събираме хранитѣ отъ населението, отъ народа съ насилствени мѣрки, да разоряваме села, колиби, да изкарваме хранитѣ à tout prix, по всевъзможни начини, да накажемъ единъ видъ онова население, което дава всичко, за да може да се доизкара това сериозно, това съблимно дѣло до края.

Отъ дѣсницата и дѣсни центъръ: Браво! (Ржкоплѣскане)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ рѣдко съмъ се лѣгалъ, и заради туй въ това отношение винаги съмъ казвалъ: по-спокойни бѣдете, г-да; българскиятъ народъ нѣма да загине отъ гладъ; той може да пострада отъ землетресение, той може да пострада отъ вътрѣшни землетресения, отъ вътрѣшни наши несгоди и несъгласия, но никога нѣма да пострада отъ гладъ, защото ние сме тукъ и упражняваме контролъ, и тогазъ, когато видимъ, че не достига нѣщо, ние ще можемъ да го намѣримъ и да допълнимъ недостига. (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсни центъръ)

Казахъ, че оппозиционнитѣ оратори тукъ не досегнаха дѣйността на дирекцията, а напротивъ, тѣ хвърлиха всичката вина върху насъ. Съ особени възклициания тѣ свършваха рѣчитѣ си: „Идете си! Вие не сте вече нужни; вие

сте опасни, вие сте прѣстѣпници, вие сте всичко. Идете си; други трѣбва да дойдатъ, тѣ да изпълнятъ прѣхраната на войската и народа“. Менѣ ми правѣше едно болестно впечатление, защото азъ съмъ сѣщиятъ отъ 1913 г.; видѣхъ болкитѣ на народа, видѣхъ и радоститѣ на тоя народъ и не допушахъ, че ще имамъ толкова голѣми противници, щото дори да не ни изслушатъ, а да викатъ отъ трибуната: „Идете си“ и да правятъ само една угода на ония, които желаятъ да си отидемъ, не защото сме врѣдни за отечеството, а защото сме полезни. (Рѣкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Разпоредбитѣ на дирекцията сѣж публични; тѣ се печататъ въ „Извѣстия на дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ“, начиная отъ 21 априль 1917 г., продължаватъ и днесъ, 30 октомври 1917 г., брой 113. Върху тѣзи разпоредби, печатани въ „Извѣстия“, никой не се докосна. Наистина, говори се за вносъ, износъ, транзитъ, за новоизносъ, говори се, че имаме болни органи, които не могатъ да изпълнятъ наредбитѣ, нарядитѣ, но нѣщо сѣществено по въпроса никой не говори. Затуй азъ забѣлѣзахъ тукъ на единъ отъ ораторитѣ — на г. Омарчевски — че трѣбваше да събере точни свѣдѣния, провѣрени данни и тогава да излиза отъ трибуната да говори по този въпросъ. А даннитѣ сѣж тукъ, ето ги (Показва купъ дѣла), тѣ не сѣж тайни — никаква тайна нѣма въ дирекцията.

Заедно съ дирекцията върви и дѣйността на Министерския съвѣтъ като контролоръ дотолкозъ, доколкото дирекцията се отнася по въпроситѣ, които изискватъ потвърждение на нейнитѣ рѣшения отъ Министерския съвѣтъ, дотолкозъ, доколкото се отнася до финансовата страна, за поддръжката на единъ голѣмъ персоналъ, която поддръжка е отъ нѣколко милиона лева, за поддръжката на всички органи въ провинцията, които се занимаватъ съ дѣлото по прѣхраната. Това лежи на Министерския съвѣтъ. И заради туй, когато дойде дирекцията, тя внесе на 10 априль 1917 г. едно прѣдложение въ Министерския съвѣтъ, което се разгледа на 11 априль с. г. отъ Министерския съвѣтъ. Касае се за бюджета на стария Централенъ комитетъ за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ, който бюджетъ трѣбва да остане, казва дирекцията, „докогато бждатъ изработени отъ нея допълненията и измѣненията“. Веднага Министерскиятъ съвѣтъ издава постановление. Виждате, дирекцията съ Министерския съвѣтъ вървятъ заедно. Другъ докладъ отъ 11 априль: (Чете) „Иска се най-настойтелно да се направи въ най-скоро врѣме потрѣбното, щото линиитѣ въ Добруджа, а именно Варна—Каспичанъ, Гебедже—Меджидие, Кюстенджа—Черна Вода, съ всички подвиженъ материялъ и технически приспособления, да бждатъ прѣдадени отъ германската на българскитѣ власти“, въпросъ, по който говорихме тукъ, по който, ако бѣхте знаели нѣщо, нѣмаше да говорите. Този докладъ е разгледанъ на 11 априль и одобренъ съ постановление № 8 отъ сѣщата дата, протоколъ № 51. И това стана.

А. Христовъ: Кога се изпълни?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Това постановление на Министерския съвѣтъ се съобщилъ дѣто трѣбва, и вече частъ отъ тази желѣзница е въ експлоатация отъ българскитѣ власти.

А. Цанковъ: Отъ кога?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Моля, не дѣйте ме прѣсича. Ето постановленията, наредени така, както сѣж вървѣли. Работата тукъ не е за шега.

Съ единъ докладъ до Министерския съвѣтъ № 544 отъ 11 априль дирекцията (Чете) „Иска разрѣшение на въпроса за прикомандиrowане на работа къмъ сѣщата на всички агрономи, които въ мирно врѣме сѣ били на държавна служба, като агрономи при Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, а сѣщо така и на други чиновници, които въ мирно врѣме изпълняватъ длъжността постоянни техници по млѣкарство, по приложениа къмъ доклада списъкъ“. Докладътъ е тукъ и който желае, може да го види; той носи № 527. Ето и списъкътъ. Тѣй че, когато говорите, поискайте да видите какъ стои работата. Това искане е одобрено на 11 априль съ IX-то постановление на Министерския съвѣтъ, протоколъ № 51. По-нататъкъ доклади № № 676, 654, 1028, 1622, 1031, 1032, 1033, 1304 и т. н. За любопитство да прочета доклада № 1304 отъ дирекцията до Министерския съвѣтъ отъ 13 априль — виждате колко бърже върви. Той е разгле-

данъ на 13 априль отъ насъ, значи, сѣщия день. (Чете) „Иска се да се утвърди рѣшението на комитета, взето въ сѣзданието му отъ 15 мартъ 1917 г., протоколъ № 36, а именно, изнесениѣтѣ храни отъ Главното тилово управление за раздаване на нуждающото се население отъ Драмско и Сѣрско да се считатъ като военна пратка“. Като прочитамъ това, длѣженъ съмъ да обясня единъ въпросъ, който тукъ, отъ трибуната, не се обясни отъ ораторитѣ — какъ гледаме ние на Драмската областъ. По договоръ, Драмската областъ дотогава, докогато не се детронира грѣцкиятъ кралъ, се окупираше отъ насъ, безъ да можемъ ние да говоримъ за управление наше вътрѣ или за анексия — сѣщото задължение, което давахме и за Рупелъ — но впоследствие, когато Венизелосъ се установи въ Солунъ, нашитѣ рѣцѣ се развързаха, тѣзи тайни задължения, които имаме, паднаха. Ние имаме едно главно задължение, че докогато Гърция е неутрална, ние не можемъ да я считаме като неприятелка, слѣдователно, макаръ и да имаме войски тамъ, смѣсени, български и турски, ние оставихме грѣцкия префектъ въ Драма и околнискитѣ супрефекти въ другитѣ околнйски градове да стоятъ, като се грижехме за прѣхраната на това население. Така бѣхме се ангажирали, но ние не можехме да боравимъ съ наши постановления, съ наши закони дотогазъ, докогато не стана онзи *coup d'état*, докогато държавитѣ отъ Съглашението не накараха грѣцкия кралъ да се откаже отъ прѣстола въ полза на най-младия си синъ. И заради туй, когато Венизелосъ успѣ съ политиката си и се настани подиръ нѣколко мѣсеца въ Атина, ние посрещнахме съ удоволствие неговата нота, защото тя ни спаси отъ ония задължения, за които току-що ви говорихъ. Независимо отъ факта, че нашитѣ прѣдставители бѣха изгонени отъ Гърция, въ България, въ Германия, въ Австрия и въ Турция прѣдставителитѣ на грѣцкото кралство стояха по мѣстата си въ централнитѣ държави — едно накрънение на международното право. Но ние трпѣхме това, защото чакахме да дойде благоприятниятъ моментъ, който и настѣпи. Съ нотата, която даде Венизелосъ, ние останахме съ развързани рѣцѣ, защото той призна, че е въ война съ България. На моя въпросъ, признаватъ ли и нашитѣ съюзници, че България е въ война съ Гърция — отговори ми се положително. Съ туй подчертахъ още веднѣжъ, че ние нѣмаме вече никакви ангажменти спрѣмо Гърция, и тогава нашитѣ войски останаха, като войски, да дѣйствуватъ срѣщу неприятеля на една земя, която вече ние ще управляваме. Това бѣше къмъ 6 юлий, когато ми се съобщи официално. И оттогава, въ споразумѣниа съ българското главно командуване, азъ нареждамъ административнитѣ власти. Не е кой знае колко: единъ окръженъ управителъ въ Драма — имаме го сега — и единъ окръженъ управителъ въ Сѣресъ — и него имаме — и нѣколко околнйски началници, които бѣха по-напрѣдъ, още въ Балканската война, и тѣхъ ги назначихме. Но остана тази областъ като военна зона, тѣй щото повече е военното управление тамъ, отколкото гражданското. Ето защо по всички министерства още не сѣж наредени нужнитѣ чиновници; ето защо не може да се говори за митници, както г. Теодоровъ, мисля, говорѣше, въ тази областъ, но управлението, съ съгласието на нашитѣ съюзници, въ Драмско е българско. Доказателства, че е такова, азъ имамъ честта да придружа германския императоръ и българския царъ въ Драма и Кавала и имамъ честта да присѣтствувамъ на прѣгледа, който стана при Филипи — едно историческо мѣсто — на старозагорския полкъ, шефъ на който е Негово Величество германскиятъ императоръ. Видѣхъ настронението на българската войска, на тая войска, за която мнзина мислѣхъ, че е най-слаба по отношение на патриотизма и прѣданността къмъ старата избавителка на България; видѣхъ лицата на тия войници, видѣхъ тѣхната стойка, видѣхъ отличieto, което тѣ иматъ, и онова, което имъ се направи отъ кайзера въ присѣтствието на българския царъ и на българското правителство. Това сѣж събития, които иматъ голѣмо значение. И ако противникитѣ атакуватъ въ туй отношение посещението на кайзера и на българския царъ въ тѣзи земи, тѣ знаятъ защо го правятъ това, обаче нито населението, нито нѣкой другъ въ тѣзи мѣста мислятъ вече, че може да отидатъ тамъ, дѣто бѣха до юлий мѣсець настоящата година.

Да продължа. На 17 априль постѣпи едно писмо отъ дирекцията, съ което иска се да се издаде постановление за прикомандиrowането на работа въ дирекцията на слѣдующитѣ лица: А. Димитровъ Недевъ, Нейчо Михайловъ, Никола Колчевъ, Г. Родопски, Д. Велчевъ и Д. Бакърджиевъ, които били нужни за новоорганизираното статистическо бюро при дирекцията. Министерскиятъ съвѣтъ на

18 април е одобрил съ постановление X, протокол № 54, без да влиза въ подробности, тѣзи лица, които ги иска дирекцията, наши ли сѫ, ваши ли сѫ. На 17 април 1917 г. съ писмо, което е постѣпило въ Министерския съвѣтъ на 18 април, иска се прѣвеждането, за офицеръ за порѣчки при дирекцията, на полковникъ Никола Димовъ; разгледано на 18 април и одобрено. На 17 април постѣпи отъ дирекцията едно важно писмо, съ което се искаше да бѣдатъ увѣдомени всички министерства, както и Щаба на армията, че никакъвъ износъ по договори не може да става безъ прѣдварителното увѣдомление на дирекцията; разгледано и одобрено съ постановление отъ 21 април, протоколъ № 54. Важно постановление, защото идваше въ стѣлкновение съ договори, които бѣха направени отъ прѣдшния комитетъ и одобрени отъ правителството. При всичко това, Министерскиятъ съвѣтъ одобри искането на дирекцията и ѝ даде право да прѣглежда всички договори, за да се избѣгне онова съмнѣние, че правителството е дѣйствувало пристрастно, че е направило много договори за износъ на храни и други продукти отъ България. Даде се това право на дирекцията да иземе всички договори, ако има такива и колкото има. Това ѝ се даде, за да се тури край на агитациитъ, които съществуваха, че правителството е, което дава да се изнасятъ хранитъ вънъ отъ границитъ на България. На 16 април едно важно писмо иде пакъ. Искатъ да се прикомандирова офицери и войници къмъ дирекцията и да се одобрятъ мѣржитъ, които същата дирекция възнабѣрява да вземе за осигуряване прѣхраната на населението и армията. На 16 април е изпратено, получено на 17 април, а на 18 април е одобрено съ постановление XIII, протоколъ № 54, и е изпратено на 21 април въ дирекцията за изпълнение. На 21 април едно специално писмо иде, съ което се иска отъ Министерския съвѣтъ да се прикомандирова къмъ дирекцията поручикъ Ламбревъ отъ VII Рилска дивизия. И това искане е одобрено, и този Ламбревъ, мисля, че е единъ отъ висшитъ чиновници въ дирекцията и сега — всички го познавате. Дирекцията съ писмо отъ 23 април не иска д-ръ Диковъ, а иска ветеринарния лѣкаръ Д. Крушевъ. Съ постановление отъ същия денъ, за да не се говори, че Министерскиятъ съвѣтъ прѣчи, веднага се одобрява да се замѣни Диковъ съ Крушевъ. Кой е Диковъ, кой е Крушевъ, казвамъ ви, че не ги познавамъ. Отъ 24 април се пише отъ дирекцията и се иска отъ Министерския съвѣтъ да се одобри да се дадатъ на разположение на същата дирекция финансовитъ инспектори: Д. Матевъ, Ю. Тотевъ, С. Джумадановъ, Н. Кочановъ и С. Димитровъ. На 26 април е одобрено съ постановление III, протоколъ № 58, и съшитъ лица сѫ дадени на дирекцията. Съ писмо отъ 24 април 1917 г., получено същия денъ, иска се отъ насъ да се прѣведатъ къмъ дирекцията: Димитъръ Димовъ, поручикъ Маринъ Дриновъ и редника Нейчо Д. Нейчевъ. Разгледано на 28 април и одобрено съ постановление II, протоколъ № 60, изходящъ № 721 отъ 30 април. На 27 април се иска отъ насъ да освободимъ нѣкой си д-ръ Моравъ, който билъ трѣбвалъ за риболовството, понеже билъ специалистъ. Безпрѣкословно Министерскиятъ съвѣтъ на 27 април е одобрилъ съ постановление IV и на 30 април е съобщено въ дирекцията. На 30 април същата дирекция иска отъ насъ да одобримъ да се създаде една извънредна комисия по прѣхраната въ Драмската военна инспекционна област. Одобрено е, обаче отъ менъ устно се допълни това одобрение, за да знаятъ, че нѣмаме право и да не правятъ въпроси съ писания и съ шумъ, защото ние сами ще нарушимъ нашитъ задължения. Прѣзъ април още ние нѣмахме това право, което имахме прѣзъ юлий мѣсецъ. Обаче впоследствие азъ чухъ, че нѣкои тамъ сѫ говорили, че ние сме се мѣсили и прѣчили да не се признаватъ нашитъ закони въ Драмско, защото сме имали друга цѣль, може користна цѣль, а въ същностъ, както ви казахъ, то е политическа цѣль, защото ние не искахме да възбуждаме гърцитъ въ Гърция, които бѣха останали подъ краля, и да ги правимъ приятели на Венизелосъ, когото считаме нашъ неприятелъ, както аслж е нашъ неприятелъ. Тѣй щото тукъ има едно недоразумѣние, при всичко че ги прѣдупрѣдихме, какво, ако и да създаватъ една комисия, то е повече да гледатъ тамъ да се храни населението, защото имаше много бѣдно население — впрочемъ не бѣдно, но нѣмаше отъ дѣ да вземе храна — по-нататкъ да не настояватъ, защото въ туй отношение ние сме задължени и не трѣбваше да нарушаваме нашитъ задължения. На 2 май искатъ се отъ насъ съ писмо нѣколко лица, които да бѣдатъ прѣдставители на дирекцията въ странство. Това нѣщо се одобри отъ Министерския съвѣтъ и

дори Министерскиятъ съвѣтъ не знаеше лицата, които ще идатъ въ Европа — защото можеше да отидатъ въ Германия, въ Австрия, въ Швеция, въ Швейцария, въ Холандия и въ другитъ неутрални държави, лица, които да подкапаватъ политиката на правителството, което бѣше длъжно да внимава въ туй отношение. Безъ да се съмняваме, защото мислимъ, че сега е врѣме всѣки единъ българинъ да работи честно и да работи за народа си, одобрихме това искане на дирекцията да изпрати свои прѣдставители, между които дѣйствително има приятели на лѣвицата, които знаятъ много добръ, че азъ се отнесохъ къмъ тѣхъ съ пълно довѣрие и съ най-голъма симпатия, защото бѣхъ увѣренъ, че ще служатъ всетаки на България, а не изключително на своята партия. На 1 май се искатъ и други лица — тѣ сѫ изброени тукъ въ писмото — и ние сме одобрили на 3 май, два дена по-подиръ — вѣроятно имало е празникъ — да се освободятъ изброенитъ въ доклада лица, необходими за производството на млѣчинитъ продукти. Съ докладъ отъ 4 май, разгледанъ на 5 май отъ насъ, иска се отъ дирекцията утвърждение рѣшението ѝ за износъ на овчи, агнешки и ярешки кожи, дадени отъ дирекцията на пруското военно министерство. Значи г. Теодоровъ, който желаше да му кажа износътъ ставалъ ли е винаги съ знанието на дирекцията, се увѣрява, че винаги износътъ, който е правенъ, е ставалъ съ рѣшението и знанието на дирекцията по прѣхраната съ одобрение отъ Министерския съвѣтъ.

А. Коновъ: То е само за кожата.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не е само за кожата. Ще дойда по-нататкъ и за други работи.

А. Коновъ: Има износъ, който е ставалъ безъ знанието на дирекцията.

Д-ръ Н. Сакаровъ: За контрабанда има ли дума тамъ?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Контрабандата, г. Сакаровъ, е прѣстѣпление. Ако има нѣщо, значи ние сме контрабандисти. Азъ протестрамъ. Контрабандата се наказва по наказателния законъ.

Д-ръ П. Джидровъ: (Възражая)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Вие сте защищавали контрабандиститъ и знаете, че самиятъ контрабандистъ дори не признава това.

Д-ръ П. Джидровъ: То е друго.

Д-ръ Н. Сакаровъ: По-нататкъ ще видимъ.

Г. Василевъ: (Нѣщо възражая)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ се считамъ длъженъ да изкарамъ всички постановления, които не сѫ много — тѣ сѫ прѣзъ денъ, прѣзъ два. И много ми е драго, че самиятъ Григоръ Василевъ желае да ги изслуша. Съ докладъ отъ 2 май 1917 г., иска се врѣменното командироване къмъ дирекцията на означенитъ войници-лѣсници въ приложения къмъ доклада списъкъ, необходими за организиране изсичането на сѣчищата и прѣвоза на дървата. Списъкътъ е тукъ, може нѣкой да го прѣгледа и да види колко сѫ, защото става много, ако чета всичко. Значи, още прѣзъ май мѣсецъ дирекцията се е погрижила и въ това отношение, за да достави дърва, които сѫ нужни за войската и населението. Правителството веднага е одобрило, дало е съгласието си, и е отишло по надлежния редъ. Какво е направено, ще намѣрите въ извѣстията на дирекцията. И трѣбва да се признае, че както правителството, така и дирекцията тази година сѫ взели грижи своеврѣменно и не се чувствува, поне въ София, нужда отъ дърва. Чувствува се, че нѣма кой да раздава дървата, които стояха два мѣсеца докарани на Софийската гара, поради недостойнството на онѣзи, поставени да раздаватъ тѣзи дърва. Работничитъ не можаха да ги разтоварятъ, и когато ги разтовариха, чувахъ, че нѣкои отъ гражданитъ, които сѫ били по-близо до гарата, отишли да си взематъ едно-два дървета, за което ние не сме криви, защото дървата сме ги докарвали въ столицата. На 3 май се иска да се освободятъ и да се дадатъ въ разпореждане на дирекцията: фелдфебелтъ Радивоевъ, младшиятъ подофицеръ М. Виларовъ и Иванъ Баларевъ. Разгледахме го на 16, одобрено съ постановление V, изпратено на 18 май. Ето единъ случай, отъ който се вижда, че не е имало износъ само на кожи. Съ докладъ до Министерския съвѣтъ

отъ 9 май, разгледанъ на 16 май, одобрено е съ постановление XII отъ 16 май слѣдующето: (Чете) „Утвърждава се даденото отъ дирекцията разрѣшение за износъ и новизна на вино, обѣлко, тютюнъ, чай, автомобили, нови гуми, стари обуца, желѣзни цилиндри, праздни желѣзни цилиндри за въглена киселина, арпаджикъ, моркови и други зеленчуци и пр. пр.“ Това е пакъ съ разрѣшение на дирекцията, одобрено отъ насъ — никаква контрабанда. Дирекцията е имала нужда, срѣщу това е взела други продукти, а какво сме взели ние, по-сетнѣ ще ви кажа. На 21 май дирекцията е разрѣшила износъ отъ България на слѣдующето: на сурова коприна, свинска четина, остатъци отъ гѣби, запушалки и фузелово масло“. Одобрено съ постановление на 25 май, значи, 3—4 дена по-послѣ, протоколъ № 72. Дирекцията е искала отъ насъ на 23 май да утвърдимъ даденото отъ дирекцията разрѣшение на пълномощника на германското военно министерство за износъ на овчи и кози кожи. Разгледахме го на 23 май и сме го утвърдили съ постановление II, изпратено на 26 май въ дирекцията. Слѣдователно, и това, което е изнасяно, е изнасяно съ разрѣшение на дирекцията, която срѣщу това е получила компенсации, и утвърдено отъ насъ. Онѣзи, които сѣ видѣли тѣзи работи, че се изнасятъ, сигурно сѣ мислили, че то е контрабанда.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Знаемъ, че това е право.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: А пакъ г. д-ръ Даневъ ще мисли, че сѣ германски трупове, ако му го кажеди нѣкои въ Австрия. На 23 май дирекцията е искала отъ Министерския съвѣтъ да одобри износа на овчи кожи и вълна, срѣщу вноса на 10 милиона килограма захаръ, купена отъ българското правителство, по силата на договора, сключенъ на 27 януарий н. г. Одобрено още на 25 май. Понеже тукъ се споменава захаръ, длъженъ сѣмъ да свържа и въпроса съ Гендовича, за да поелекне малко на онѣзи, които не знаятъ работата. Дирекцията е одобрила, щото тия 10 милиона килограма захаръ да се внесатъ отъ Австрия. Тази захаръ е контингентъ български, тази захаръ е наша, отъ нея никой не може да вземе, тя ще се прѣнесе въ България, стига дирекцията да направи нужнитѣ разпореждания тѣй, както сме уговорили.

Отъ тази захаръ австрийското правителство по никой начинъ не смѣ да дава никому. Какво излиза? Между това дохожда въпросътъ на Гендовичъ, който далъ заявлението да се ходатайствува да му се отпусне захаръ въ Австрия.

С. Дойчиновъ: Прѣзъ 1916 г.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Той е далъ въ министерството свое заявление, изпратено въ виеиската ни легация, искалъ е 50 вагона, а му разрѣшили за износъ само десетъ вагона. Когато минахъ прѣзъ Виена, г. Тошевъ ме попита: „Тази захаръ, която иска г. Гендовичъ да вземе, може ли да му се разрѣши?“ Казахъ: не, защото отъ нашия контингентъ захаръ никой не може да взема, тя е единъ видъ монополъ за България. Каза ми се, че тази захаръ не е отъ тази контингентъ, опрѣдѣленъ за България. Въ такъвъ случай нѣма запрѣщение. Всѣки може да купи и изнася захаръ за какъто желае, стига тя да не бѣде отъ опрѣдѣлената за България захаръ. На Гендовича позволили да изнесе 10 вагона захаръ за Турция. Какво по-нататъкъ той е правилъ, това не ме интересува. Единъ денъ той подава въ Министерския съвѣтъ едно заявление. Оплаква се, че се спиратъ износътъ на захаръта му отъ България. И азъ дадохъ резолюция да не му се прѣчи.

К. Пастуховъ: (Възразява нѣщо)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣмамъ обичай да измѣнявамъ резолюциитѣ си, които давамъ, слѣдъ проучване на работата. Измѣнена резолюция нѣма да намѣрите.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ д-ръ И. Момчиловъ)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Само че централата въ Виена заявява това.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣщо повече. Въ 1903 г., когато ме прѣслѣдваха като министъръ, азъ поехъ върху себе си отговорността и за постановлението на Министерския съвѣтъ, при държането на които не сѣмъ участвувалъ, само отъ колегиалностъ къмъ дру-

гаритѣ си, защото разбирамъ що значи солидарностъ министерска. Който става министъръ, той се жертвува, рагехененсе, защото е влѣзалъ въ едно министерство, като поелъ всичката отговорност. Слѣдователно, тогава и сега за постановления, при държането на които и да не сѣмъ вземалъ участие, азъ сѣмъ приемалъ и приемамъ отговорността, считайки, че е мой дългъ, като колега да не се отдѣлямъ отъ другаритѣ си.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Отъ централната захарна фабрика въ Виена има извѣстие до Гендовича и до дирекцията, че захаръта е прѣдзначена изключително за България — за никаква Турция.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не е вѣрно. Прѣзъ България за Турция.

С. Дойчиновъ: Има разрѣшение отъ самото австрийско правителство за това.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Ще прочета текста, ако обичате, на нѣмски, ако обичате, на български. Вѣроятно сѣ Ви заблудили, г. министре.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля Ви се!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Дѣлото е тукъ, прѣгледайте го. — Нека добавя, че завчера получихъ писмо отъ Виена, съ което ми се искатъ нѣколко хиляди крони за магазинажъ и врѣди, защото 1.000 вагона захаръ, турена на наше разположение, не е поискана. Какъ е станало това, не ми е извѣстно. Впрочемъ, този въпросъ остава на правителството да го разрѣши. Значи, имали сме захаръ, та не сме търсили повече такава. За захаръ сме се погрижили своеврѣменно.

С. Костурковъ: Кой е отговоренъ за това?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Отговорни сѣмъ тѣзи, които изпълняватъ договоритѣ. (Възражение отъ лѣвицата и крайната лѣвица) Нека продължа.

На 6 юний дохожда въ Министерския съвѣтъ едно писмо отъ дирекцията, съ което се иска да се утвърди даденото разрѣшение на пълномощника на пруското военно министерство въ София да изнесе отъ България за Австро-Унгария 24.050 кгр. вълна. Разгледано е на 7 юний. Тази вълна е дадена срѣщу компенсация.

На 13 юний дирекцията поиска да утвърдимъ разрѣшението и да се изнесатъ яйца, папириси и тютюнъ. На 14-и сме го разгледали и сме го утвърдили. То е тоже срѣщу компенсация.

На 15 юний е искано пакъ да се утвърди разрѣшение за износъ на брашно, царевича и на праздни цилиндри. Разгледано е и одобрено на 16 юний — пакъ срѣщу компенсация.

На 23 юний се искатъ отъ насъ помощи, които да се дадатъ на рускитѣ политически емигранти, които искатъ да си отидатъ.

К. Пастуховъ: За захаръта на Гендовича не обяснихте.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ обяснихъ за нея достатъчно ясно, не сте слушали, вижда се.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Г-да! Изглежда, че г. прѣдседателътъ е билъ правъ, когато ви чете чл. 90 отъ конституцията.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Искате ли да разгледате дѣлото на Гендовичъ подробно? Давамъ Ви право да го разгледате. Ето и моята резолюция: (Чете) „Понеже захаръта, която Гендовичъ е купилъ въ Виена, не е отъ оная захаръ, опрѣдѣлена за България, а за транзитъ, позволява му се да я изнесе отъ България, безъ да му се правятъ спънки отъ никого — 7 септемврий, 1917 г.“ Отговори ми се, обаче, отъ дирекцията, че захаръта била вече раздадена, и азъ турихъ това писмо къмъ дѣлото.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Г. министре! Продадената захаръ е дадена изключително за България. Върху нея не може да се тури възбрана въ Австрия и не може да се изнесе за Турция. (Нѣкои отъ лѣвицата ржкоплѣскаха)

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Азъ ви казахъ това, което знаехъ, и ви давамъ на разположение дѣлото да се справите по-добре.

К. Пастуховъ: Значи това, което Вие казвате за тая захаръ, е истина.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Да, истина е.

К. Пастуховъ: Вие нищо не опровергахте — истината си остава истина.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Продължавамъ. Позволили сме да се изнесатъ състни продукти за 35 души руски емигранти. Тѣ изнесоха, може би, повече отъ това, което сж изнесли нѣколко души германски войници, слѣдъ като сж прѣкарали въ България най-малко шестъ мѣсеца, и сж се връщали въ отпускъ. На войницитѣ, отиващи въ отпускъ отъ България, се позволява да взематъ въ своитѣ раници храна за два или три дена. Никакво обвинение, прочее, не може да имъ се прави, отъ никого у насъ, защото ще бжде много несправедливо.

С. Дойчиновъ: Много дребнаво.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: И много дребнаво, нека кажа и азъ. — Не сж много хиляди тия войници, щото да могатъ да изнесатъ 1.800 вагона храна, както каза г. Теодоровъ. А 1.800 вагона, това сж 18 и повече милиона килограма храни. Възможно ли е да се говори сериозно отъ трибуната, отъ единъ бившъ министъръ, отъ единъ сериозенъ народенъ прѣдставител, какъвто смѣтамъ, че е билъ и е г. Теодоровъ?

Г. Теодоровъ: Азъ твърдя, че е изнесено съ Feldpost, въ формата на колетѣ, а не съ раници.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Посетитѣ ще дойде редъ да говоря за Feldpost, и за military, и за германскитѣ трупове, за които безсрамно говори отъ българската трибуна единъ шефъ на една партия — съ цѣль да обвинява войници отъ такъвъ великъ народъ, който разрешава успѣшно една проблема, една сложна задача, всесвѣтска задача съ своитѣ сили и съ своитѣ безподобни юнаци!

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Bravo! (Бурни и продължителни ржкоплѣскания)

С. Костурковъ: Това е обвинение противъ Васъ, а не противъ германския народъ.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: На 19 юний дирекцията иска да разрешимъ, щото да се изнесе старъ цинкъ на кюлчета, царевица и бобъ, черенъ сусамъ и шикалки. На 4 юлий това разрешение е утвърдено съ постановление № 1, слѣдъ като е проученъ тоя въпросъ въ Министерския съвѣтъ, пакъ срѣщу компенсация.

На 25 юний се иска пакъ утвърждение на едно разрешение да се изнесе паламудъ, да се новоизнесатъ килими, гюлово масло и черва. Износътъ на гюловото масло не е билъ забраненъ. Транзитъ за гюловото масло е имало винаги прѣзъ Австрия и Германия. За щастие, ние имаме тукъ между народнитѣ прѣдставители търговци на гюлово масло, които носѣха стотици килограми масло въ Германия и Швейцария свободно, съ разрешение отъ мене, съ разрешение и отъ нашитѣ прѣдставители въ Виена и Берлинъ, съ разрешение и на правителствата на нашитѣ съюзници. Но пазаръ нѣма гюловото масло. Опити се по едно врѣме единъ отъ нашитѣ търговци да издѣлствува да му се изнесе маслото за Америка. Германското правителство официално ни отговори, че е съгласно, но какъ да се изнесе. Понеже параходи свободни нѣма — вие знаете борбата по вода — германцитѣ се съгласиха да го изнесатъ съ подводна лодка, но сепиъ се видѣ, че е опасно, и заради туй това гюлово масло стоя нѣколко мѣсеца на единъ пристанищъ германски градъ, отдѣто сжщиятъ търговецъ го взема, изнесе го свободно въ Швейцария, намѣри тамъ английски търговецъ и го продаде. Сега въ Швейцария, на

швейцарския пазаръ има българско масло, което чака купувачи, за да взематъ злато. Слѣдователно, въ това отношение никой не е прѣчилъ, търговията на гюлово масло е била свободна, и считамъ, че по договоритѣ, които се сключиха между България, Австро-Унгария и Германия за транзита на български стоки, ще бжде още по-лесно, стига да има пазаръ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Новиятъ договоръ не е утвърденъ, той е за въ бждаще.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Той е договоръ, той е още единъ голѣмъ активъ, а не пасивъ на правителството. И азъ бихъ желалъ и въ други отношения да имаме такива изгодни договори.

На 29 юний — дохождамъ а рггорос на този въпросъ, който повдигна г. Сакаровъ — дирекцията иска отъ мене да дамъ едно пълномощие да се водятъ прѣговори съ нашитѣ съюзници именно за транзитъ на български стоки въ неутрални държави и още сжщия денъ Министерскиятъ съвѣтъ държи постановление и упълномощава директора на прѣхраната да води прѣговоритѣ, като сжщеврѣменно прибавя още единъ помощникъ, познаващъ нѣмски езикъ, въ лицето на г. д-ръ Точковъ. Смѣсената комисия отъ нашитѣ и съюзникитѣ делегати се споразумѣха, като се уговори, щото България да може да прѣнася прѣзъ Германия и Австро-Унгария въ неутралнитѣ държави ония български произведения, като тютюнъ, коприна, афионъ и др., за да намѣрятъ пазаръ.

Г. Василевъ: Това щѣха да разбератъ още прѣди двѣ години, но трѣбваше да дойде Протогеровъ.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Но все пакъ съ моята поддръжка, и съ моитѣ инструкции.

Г. Василевъ: Не се знае.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Не се ли знае? То много хубаво се знае отъ всички въ България и въ странство.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Григоръ Василевъ е специалистъ да защитава генерали, които бѣгатъ.

Председателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Имаше единъ докладъ отъ 30 априлъ, който се разгледа на 12 юлий окончателно. Този докладъ се отнасяше до врѣмения правилникъ за управлението, устройството и дѣятелността на реквизиционнитѣ комисии въ военно врѣме, който да служи за попълване на сжществуващия досега правилникъ у насъ. Значи, не се касае вече да утвърдимъ едно рѣшение, а се иска да се уреди една организация за реквизицията. Понеже въ България имаше правилникъ за реквизицията, Министерскиятъ съвѣтъ трѣбваше да засѣдава непрѣкъснато въ продължение на 20 и повече дена, за да разглежда членъ по членъ този правилникъ и да прави поправки въ него; защото ония, които бѣха стичинавали правилника, отъ теоритическа страна може би имаха право, но отъ гледна точка на закона, на практиката и на възможното, имаха грѣшки. Слѣдователно, тѣзи наредби трѣбваше да се измѣнятъ отъ Министерския съвѣтъ, да се попълнятъ, както казахъ, въ много засѣдания. Министерския съвѣтъ, слѣдователно, не може да се вини, че сж изпратени на дирекцията късно казанитѣ наредби, върху които се чете моята резолюция, гласяща: веднага тоя проектъ да се изпрати за проучване на министра на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството г. Петковъ, който е по-специалистъ по отношение на реквизицитѣ, понеже е вземалъ участие въ създаването на първия законъ за реквизицитѣ. Г. министърътъ прѣгледа правилника отдѣлно отъ насъ, слѣдъ което го внесе въ Министерския съвѣтъ, и заедно съ всички министри се прѣработи и повърна на дирекцията. Този е единствениятъ докладъ, който се е бавилъ въ Министерския съвѣтъ малко повече отъ обикновеното врѣме, защото имаше причини, а не че Министерскиятъ съвѣтъ е искалъ да прави съ това прѣчки на дирекцията.

По-нататъкъ дирекцията изпраща докладъ до Министерския съвѣтъ, съ който се иска одобрението бюджета на дирекцията и пр. и щата на длѣжноститѣ при сжщата дирекция за врѣме отъ 1 априлъ до 31 декември 1917 г. Той е

разгледанъ на 31 юлий 1917 г. и одобренъ съ постановление II, протоколъ № 101. Бюджетътъ трѣбваше да се разгледа по-щателно. По моя резолюция е изпратенъ на министра на финансите да го прѣгледа и внесе въ Министерския съвѣтъ, изпълнено своевременно; Министерскиятъ съвѣтъ го одобри и изпрати на дирекцията.

За Feldpost'a и за митническия контролъ въ окупиранитѣ земи ние сме се занимавали заедно съ дирекцията. Тѣй щото, излишно бѣше тукъ да се подхвърля, че ние не се грижимъ за работи, касаещи се до съюзниците ни. На 13 августъ е внесенъ официално този въпросъ отъ дирекцията въ Министерския съвѣтъ и съ постановление XIX, протоколъ № 106 отъ сѣщата дата, Министерскиятъ съвѣтъ разрѣшава на директора на стопанскитѣ грижи и обществена прѣдвидливостъ да влѣзе въ прѣговори съ германския воененъ пълномощникъ за уреждане въпроситѣ относително Feldpost'a и митническия контролъ въ окупиранитѣ земи. Какво искате повече отъ насъ? Кажете, моля ви се, какво искате повече отъ Министерския съвѣтъ? Всички въпроси, които повдигате и които ги туряте въ пасивъ на правителството, сѣ разрѣшени отъ насъ. Азъ не мога да разбера кой другъ Министерския съвѣтъ ще извърши повече отъ това, което ние сме направили!

Т. Теодоровъ: Въпросътъ за износа и вноса разрѣшенъ ли е?

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Износътъ, вносътъ и транзитътъ сѣ разрѣшени съ договора. А това изненадва Григоръ Василевъ, който отдава заслугата за това само на дирекцията, защото договоритѣ сѣ дѣло на правителството, което знае дълга си.

Разрѣшили сме да се изнесатъ събстни прѣдмети за нашитѣ българи, които се намиратъ въ странство на лѣчение. Пристигнаха въ Министерския съвѣтъ оплаквания, че нашитѣ инвалиди и нашитѣ болни, които сѣ изпратени на лѣкуване въ извѣстни мѣста, задъ граница, не си дояждали тѣй, както сѣ научени да ядатъ у насъ, и заради туй ние разрѣшихме да се изнесатъ събстни прѣдмети за тѣхъ въ странство. И ако тѣзи събстни прѣдмети сѣ изнесени пакъ съ Feldpost, сигурно неофициалнитѣ контролѣори по гаритѣ въ България ще сѣ си мислили, че туй става за смѣтка на нашитѣ съюзници, безъ да влизатъ въ разбирателство, безъ да узнаятъ за какво се изнасятъ тѣзи храни, било брашно, било масло, било сирене, било кашкавалъ. И азъ ако бѣхъ на сѣщото мѣсто, може би, ако бѣхъ, напр., въ Мездра заедно съ г. Пастухова, щѣхъ да мисля като него, че туй нѣщо е контрабанда. Защо? Кѣдѣ се изнася? — Въ Feldpost или като Militärgut. Обаче тая храна се изнася съ позволение, съвършено право и законно.

Т. Теодоровъ: Защо митническитѣ чиновници не се оставятъ да контролиратъ? Тамъ е нашиятъ въпросъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Теодоровъ! Вие говорихте половинъ часъ повече, отколкото правилникътъ Ви даваше право.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Срѣщу компенсация за Австро-Унгария и за Германия е разрѣшено отъ дирекцията и утвърдено отъ Министерския съвѣтъ на 31 августъ слѣдующето: на прѣдставителството на австроунгарското и германското армейски управления за покупки на сурови материяли въ България е разрѣшено да изнесе за Унгария 278 хиляди агнешки кожи. Утвърдено на 3 септемврий съ постановление № 14, протоколъ № 113. И това се изнася срѣщу компенсация.

На 7 септемврий дирекцията е искала отъ насъ да държимъ постановление за слѣдующето: (Чете) „1) Дирекцията да използва всички държавни безстопанствени общински и частни поземелни имоти, чиито стопани не могатъ или не искатъ да ги обработватъ, да ги обработи тя, както намѣри за добръ; 2) всички земледѣлци, които иматъ достатъчно годни ниви за произвеждане зърнени храни, да се задѣлжватъ да ги обработятъ и произведатъ най-малко потребната храна за изхранване на сѣмейството си. При спорни случаи военниятъ агрономъ да разрѣши въпроса“ и пр. и пр. Всичко това ще го намѣрите напечатано въ „Извѣстията“, и то е одобрено съ министерско постановление № 11, протоколъ № 117 отъ 12 септемврий, изх. № 1628 отъ 14 с. м. На 10 септемврий дирекцията поискала отъ насъ слѣдующето: (Чете) „Да се разрѣши на пълномощника на турското военно министерство да изнесе опредѣленото количество

памукъ, козя козина, вълна, вълна отъ душекъ, заешки, агнешки и овчи кожи, говежди и биволски кожи, анасоново сѣме, памучно сѣме, парцали, цинкъ, пиринчъ и мѣдъ“. Това е разрѣшено съ постановление № 12 отъ 14 септемврий с. г. Нѣма съмнѣние, че ония, които не знаятъ какъ е станало това изнасяне, мислятъ, че съ Feldpost се изнася и казватъ: „Вдигатъ и боклуцитѣ отъ България“. Е, виждате, че такива прѣдмети има, които аслж може да се каже, че сѣ боклуци за насъ, но за една индустриална страна, която може да ви направи и отъ послѣдната трѣва канапи, тѣзи материяли сѣ полезни и, изработени тамъ, тѣ се връщатъ пакъ въ България за нашитѣ нужди. Ние се много лъжемъ, ако мислимъ, че швейцарскиятъ или шведскиятъ пазаръ е отворенъ за България. Нашиятъ министъръ отъ Бернъ е тукъ, можете да се справите съ него, за да разберете, че онова прочуто платно отъ нѣколко милиона метра за нашитѣ нужди, което дирекцията бѣше намѣрила въ Швейцария, не е така свободно, щото да можемъ да дадемъ тюнтонъ и да го вземемъ веднага, както си мислятъ мнозина отъ лѣвницата. Защото всичкото платно тамъ е задържано отъ правителството, а за централнитѣ държави се опредѣля само извѣстна частъ за годината. Прѣдставителътъ на дирекцията, който бѣше въ Швейцария, много добръ ще знае, че нито по принципъ сѣ признали, че могатъ да ни го дадатъ, обаче отъ тазгодишния контингентъ нѣма да получиме нищо; слѣдователно отъ 1918 г. може би да получимъ, но пакъ не е сигурно. Ние ще се отнесемъ въ началото на годината до швейцарското правителство, съ което сме въ отлични отношения, и ще искаме това и онова за България, обаче тѣ правятъ смѣтка какво да дадатъ за всички централни държави, защото и тѣмъ не се дава онова, което ние мислимъ, че тѣ могатъ да го доставятъ и да го експедираатъ по-нататъкъ. И тѣмъ се дава съ смѣтка, толкозъ, колкото да живѣятъ, и отъ онова, което ще изнесатъ, да допълнятъ ония артикули, отъ които иматъ тѣ нужда. Тѣй че тукъ за валута, за вдигане на лева, додѣто стигнемъ дотамъ, има много въпроси, които правителството знае много по-добъръ отъ всички.

Я. Сакжзовъ: Едната половина дѣйствува, а другата половина бърка.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не зная коя половина.

С. Лилковъ: И половината, която бърка, е тамъ. (Сочи въ лѣво)

Я. Сакжзовъ: Зная, че и двѣтъ половини сѣ отъ оная страна. (Сочи дѣснищата)

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ние не бъркаме. Може би г. Сакжзовъ да говори, че въ Швейцария бъркатъ нѣкои наши.

Я. Сакжзовъ: Платното е можело да се даде, споредъ нашия прѣдставител, само че другата половина е побъркала.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Знамъ, сѣщамъ се какво искате да кажете.

И. Багаровъ: Никакво платно нѣмаше да дадатъ. Това бѣше една грѣшка на Червенаковъ. Никакво платно въ Швейцария не съществуваше — азъ бѣхъ тамъ — и нѣмаше да дадатъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Въ Швейцария не съмъ ходилъ и тѣзи недоразумѣния на нашитѣ чиновници ги зная по книга, когато се отнесатъ до мене. Онѣзи, които сѣ ходили въ Бернъ и Женева, тѣ знаятъ много по-добъръ отъ насъ и въ нѣкои случаи сѣ прави, защото дѣйствително, ако ние си прѣчимъ помежду си, чужденцитѣ нѣма да оправятъ работитѣ ни. Азъ крайно съжалявамъ, че се намиратъ чиновници и частни лица българи, които отиватъ въ странство да прѣчатъ на България въ тѣзи съдбоносни моменти.

Понеже говорихъ за платното, ето докладътъ: докладъ № 8948 отъ 26 септемврий. Искане да се одобри доставянето на платно отъ Швейцария срѣщу компенсация на тюнтонъ. Тукъ съмъ отбѣлжвилъ на бѣлѣжника си: „5 милиона метра“. Това е одобрено съ второто постановление на Министерския съвѣтъ, протоколъ № 128, изходящъ № 1784 отъ

1 октомври. Подробността ти зная от нашия представител, на когото дадох да изучи въпроса. Питам го: ако отворим ние един кредит било в пари, било в стоки в натура като компенсация в Швейцария, ще получим ли това платно, което дирекцията и ние искаме? „Не“, отговаря, „защото тая година е изчерпано опрѣделено количество метра платно, което ще се даде от Швейцария на централните държави“.

Значи, ние трѣбва да искаме на януарий идната година, . . .

И. Багаровъ: И тогазъ нѣма да дадатъ

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: . . . за да турнатъ и насъ въ числото на онѣзи клиенти. Тѣй че отъ тия 5 или 1½ милиона, все-таки нѣщо ще ни дадатъ срѣщу компенсация на тютюнъ, отъ който Швейцария нѣма много голѣма нужда.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Тя е борсата на тютюна. Дѣйствиелно нѣма нужда.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Казвамъ, че тя сама нѣма голѣма нужда.

А. Коновъ: Закъснѣли сме. По-рано трѣбваше.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не сме закъснѣли, защото прѣди нѣколко мѣсеца нѣмахме този пазаръ, който виждаме сега. Той е отъ нѣколко врѣме, защото аслж нашитѣ тютюни сж били по-напрѣдъ на послѣдно мѣсто. Тютюнитѣ отъ другитѣ мѣста, отъ Драмско, сж отивали като грѣцки тютюни за Египетъ, за Америка, за частъ отъ Германия. Тукъ имаме единъ тютюнджия, г. Чапрашиковъ, и той знае, че нашитѣ тютюни не струваха повече отъ 60 ст. или 1-2 лева килото. Сега, обаче, е извънредно нарастнала цѣната му, пъкъ и прѣзъ тая година се засъ много по-голѣма площъ съ тютюнъ, отколкото миналитѣ години.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Ходиха агенти да ги учатъ на тая работа. Имаше спекуланти и отъ тайната полиция.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Учиха ли ги, не ги ли учиха, фактъ е, че имаме повече тютюнъ. Да продължа. На 29 септември е постѣпило едно писмо отъ дирекцията до Министерския съвѣтъ. Искане се одобрило на наредбата за изземването и разпрѣдѣлянето излишъцитѣ на храната въ народа, включително Добруджа, безъ Моравско, Македония и Драмско. Това е одобрено съ IV-то постановление, протоколъ № 131, изходящъ № 1819 отъ 3 октомври 1917 г. Значи, доста бързо. Дѣлото е тукъ, който се интересува отъ него, може да види и ще се убѣди колко е огромна тая работа, съ която Министерскиятъ съвѣтъ е трѣбвало да се занимава при другитѣ си работи. Но все пакъ ни се правятъ упрѣци отъ страна на нѣкои незадоволени отъ опозицията, отъ рода на г. Омарчевски.

С. Дойчиновъ: То е за негова смѣтка.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля ви се!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Наредбата, одобрена на 2 октомври, за излишъцитѣ и дажбата, трѣбваше да се прѣгледа съ всичкитѣ посочени примѣри, за приходи, разходи, изземване на хранитѣ и отговорноститѣ. Поправкитѣ, които сме направили, сж тукъ, може да се видятъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Лошо е изпълнението, г. министре!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ ще дойда и до него. — Азъ се радвамъ, че въ туй отношение сме изпълнили съвѣстно дълга си, и считамъ, че по-нататъкъ да цитирамъ постановленията на Министерския съвѣтъ е излишно, защото, както казахъ, съвѣстно и добросъвѣстно сме изпълнили дълга си, съгласно закона за дирекцията, изпълнили сме нашитѣ обязанности като добри български граждани прѣди всичко и послѣ като министри на България. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ).

Г. г. народни прѣдставители! Отъ малкото извлѣчение, което направихъ отъ нашата дѣйностъ въ Министерския

съвѣтъ по прѣхраната, се доказва фактически, че ние сме погледнали най-сериозно за прѣхранването на българския народъ и на българската армия. Ние винаги сме упражнявали нашия контролъ добросъвѣстно и щателно, като сме гледали да не се разхищаватъ нашитѣ храни, нашитѣ произведения, колкото ги имаме, безъ да си правимъ илюзията, че можемъ да разполагаме съ онѣзи количества храни, които въ нормално врѣме сме изнасяли отъ България. Защото, прѣди всичко, правителството е, което знае, че, споредъ данни, събрани отъ чиновници и отъ агрономи, около 20% въ България е останала площъ незасѣта, отколкото е сѣта други години. Тѣй щото това нѣщо винаги сме имали прѣдъ видъ. И затуй сме се съгласили съ онѣзи нареди на дирекцията, когато се е касало за намаляване дажбата на храната, било за народа, било за войската. Ако разчитаме на онова, което сме изнасяли вънъ нѣкога и което се намира въ България, нѣмаше да се съгласимъ да не даваме по едно кило или по кило и 200 грама хлѣбъ на нашитѣ хора. Защо ще мжчимъ работното население, защо да не даваме на войската да си доядатъ, защо ще мжчимъ градското население въ нѣкои по-голѣми градове въ България, като София, Пловдивъ, ако ние имаме тази храна, която сме изнасяли въ нормално врѣме? Нѣмаше по никой начинъ да се съгласимъ на това, при всичко, че когато се касе до събиране точна статистика, за разполагаемата храна, сме се съмнѣвали въ тая точностъ, познавайки хората си въ България. Ще си припомнимъ доклада на г. Бурова, когато комитетътъ искаше да направи сжщо една статистика по околии и окръжи за количеството на хранитѣ въ България. Тогава бѣхме зачудени, зачуденъ бѣше и г. Буровъ, че Горноорѣховската околия, която не е гладна околия, бѣше дала такива свѣдѣния, че трѣбваше да ѝ се изпраща отъ комитета храна, а послѣ се оказа, че тия свѣдѣния не били вѣрни, защото и отъ Горноорѣховско, както и отъ Бургаско, и отъ Анхилско, и отъ други околии, които фигуриратъ въ доклада по свѣдѣнията, по статистиката, като околии гладни, като околии, нуждаещи се отъ помощъ за прѣхрана, изнесохме храни съ нѣколко милиони килограми.

(Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

Нека моето заявление, че България нѣма да гладува, да не се тълкува толкова изчерпателно, да не се мисли, че азъ, като казвамъ, че България нѣма да гладува, ще гледамъ прѣзъ прѣсти и ще пускамъ хранитѣ да вървятъ тѣй, безъ смѣтка, било за западъ, било за изтокъ. Това нѣщо никога не сме го вършили, нѣма и сега да го вършимъ. А сме пазили и ще бдимъ да нѣма незаконно изнасяне на храни вънъ отъ границитѣ на държавата.

Не е правъ г. Теодоровъ, като твърди, че съществувала контрабанда не само по желѣзницитѣ, а и по тихъ бѣлъ дунавъ, както казва г. Драгиевъ. Наистина, сега Дунавътъ е облъ, защото въ него не плуватъ руски мини, и че стокитѣ на търговцитѣ ни не се задържатъ отъ никого, както го правѣха ромънитѣ, и не ни се създаватъ затруднения да пращаме делегати отъ търговскитѣ камари да дирятъ загубеното българско богатство, благодарение ромънския рушветчиликъ. Изнасяли сме били! Азъ докажахъ, че не сме изнасяли безразборно и не сме допуснали контрабанда. Всичко е ставало чрѣзъ дирекцията, изнесено е мѣдъ, месингъ, олово и цинкъ за 25 милиона лева по въоръжението, което сме получили; срѣщу това насъ сж ни изплатили по въоръжението отъ Германия, първо, за 718.513.000 л. и второ, за 43.326.000 л., или всичко по въоръжението 760.839.000 л. Срещу това сме дали компенсация въ сурови материяли на стойностъ 25.999.000 л. Тази стойностъ, обаче, ние сме си получили.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Г. министре! Това не е въпросъ за компенсация. Този въпросъ е прѣдварително рѣшенъ въ конвенцията при обявяването на войната. Това е свършено друго нѣщо.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Позвовете, изслушайте фактитѣ! Облъкло и санитарни материяли отъ Германия и Австрия сме получили общо за 220 милиона; отпуснали сме сурови материяли всичко за 20 милиона — вълна, кожи, козина и парцали. Тѣзи 20 милиона Военното министерство ми казва, че сме ги получили, а 220 милиона материяли сами сж ги дали германцитѣ и австрийцитѣ. Инженерни материяли отъ Германия и Австрия общо сме получили за 123 милиона; изплатени само 2 милиона, остава една сума отъ 120 милиона. (Възражения отъ крайната лѣвица)

И така, получено е за 760 милиона по въоръжението, облъкло за 220 милиона, инженерни имущества за 120 милиона или всичко за 1 милиард и 103 милиона лева.

С. Дойчиновъ: А сме дали?

Прѣдседателъ: (Звъни)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Дали сме срѣщу това сурови материяли: срѣщу въоръжението 26 милиона, срѣщу облъклото 20 милиона, срѣщу инженерното имущество платено 2 милиона, или всичко на Германия и Австро-Унгария сме дали за 48 милиона сурови материяли, които сме ги получили.

К. Лулчевъ: Плюсъ пролѣтата българска кръвъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: А тѣ сж ни дали 1 милиардъ и 103 милиона лева. И при подобно положение се намиратъ хора, за съжаление, които работятъ за развала отношенията на България съ нашитѣ съюзници.

Недѣлко Атанасовъ: Това е клевета.

Прѣдседателъ: Моля, оставете г. министра да говори!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Виждамъ, истината ви изобличава.

Недѣлко Атанасовъ: Интригитѣ нѣма да хванатъ мѣсто.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Какви интриги, като ги наричатъ мародери?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Интрига ли е това? Интрига бѣше слѣдующето. Когато тукъ, отъ трибуната, г. Даневъ говори, че, като билъ въ Австрия, едно високопоставено лице му казало: „Даневъ! Внимавайте; вие тамъ въ България сега сте турени на изпитъ, на екзамънъ и сега ще се познае вие достойни ли сте за голѣма България, за независимостъ, за самоуправление или ще станете една васална областъ, една колония на Германия“, азъ го попитахъ: „Да не е нѣкой чехъ, който е говорилъ това, защото то мерише на чехизъмъ“ — (Смѣхъ) — Той ми каза: „Не“.

Д-ръ С. Даневъ: (Възразява)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: То е интрига, г-да! Съ единъ камъкъ два заяка се иска да ударятъ: първо, австрийцитѣ го казаха, вижте австрийцитѣ, тѣ сж добри наши приятели, казали нѣщо противъ Германия, германцитѣ сж лоши, пазете се, защото ще ви се наложатъ; второ, вие сте мостъ за къмъ Турция, вие, които отивате съ тази политика — Костурковъ го знае най-добръ — вие прѣдавате България, вие ставате една сатрапия, една областъ васална на силната Германия.

С. Костурковъ: То е тѣй досега аслж.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нито днесъ, нито утрѣ нѣма да бжде. Азъ го докажахъ.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Не е интрига това, г. Недѣлко Атанасовъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Така щото вие виждате нашето положение. Азъ, като българинъ, никога нѣма да дамъ съвѣтъ да се развалятъ добритѣ отношения на България съ съюзницитѣ, защото това, което ние вземаме, то е много, това, което печелимъ за България, е безцѣнно. Винаги вие ще чувате и отъ нашитѣ противници: България ставала голѣма държава сега, българитѣ сж много честити въ всѣко отношение, вие сте окупирали всичко, каквото ви трѣба. Помислете още, г-да, какво щѣше да бжде положението на нашия народъ, ако Сарай бѣше дошълъ прѣзъ Струмица тукъ, ако другитѣ френски и зуавски войски бѣха навлѣзли къмъ Скопие, за да помогнатъ на гнила и умрѣла Сърбия? Нѣмаше ли да бжде положението ни като онова на италианцитѣ днесъ, като онова на руситѣ, които, за да се спасятъ, напущатъ огнищата си, излагатъ чистѣта си, оплакватъ въ мизерия живота си, прѣснати по цѣлия свѣтъ — България дѣйствително е щастлива въ туй отношение, защото тя се намѣрва въ земята си, не пуца

нашъ неприятель нанасамъ, и прѣчи на Костурковци да дойдатъ на властъ, които не одобряватъ политиката ни и чакатъ враговетѣ ни тукъ. (Бурни ракоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ). Пази, Боже, България отъ подобни патриоти.

С. Костурковъ: Това е старата Ви тактика, да вините хората въ прѣдательство.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Тя е стара пѣсенъ на новѣ гласъ, нали?

С. Костурковъ: Прѣдатели сж онѣзи, които крадатъ, а не ние, които защитаваме честно интереситѣ на България, които даваме всичко на България. Тамъ сж безчестницитѣ, а не тукъ (Протести и възражения отъ дѣсницата)

Прѣдседателъ: (Силно звъни)

С. Костурковъ: То е много старо оржжие, извехтѣло, ржждясало, нѣма честенъ българинъ, който да Ви вѣрва.

К. Пастуховъ: Българскиятъ народъ пролива кръвта си, той е противъ кражбата и корупцията

Прѣдседателъ: (Звъни) Оставете г. министра да говори!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Понеже отъ лѣвицата ме прѣдизвикватъ и се хвалятъ, че били много голѣми патриоти, ще ми бжде позволено да цитирамъ отъ в. „Times“ отъ 15 октомврий т. г. една дописка отъ София, съ слѣдното съдържание: (Чете)

„Настоящото положение въ България заслужава извѣстно внимание. Крайната непопулярностъ на Радославовия кабинетъ, който е на властъ отъ четири години насамъ, изглежда, че приближава критическия моментъ. Не трѣба да се забравя, че това правителство въ сжщностъ никога не е било нищо друго, освѣнъ една дворцова клика“

К. Пастуховъ: Съвършено вѣрно! (Силни протести отъ дѣсницата)

К. Панайодовъ: Тоя я е писалъ.

К. Лулчевъ: Официалната телеграфна агенция.

Прѣдседателъ: (Звъни) Това е обикновено у г. Пастуховъ, нѣма защо да се сърдите.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: (Продължава да чете) . . . „отъ особено корумпирани политикани, държани на властъ отъ царя. Слѣдъ двѣ години война то станало едвамъ съ сѣнка отъ уважение или авторитетъ“.

Г. Василевъ: Всичко искаме, цѣлия прѣводъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: „Компетентни наблюдатели, които сж въ положение да знаятъ“ . . .

Г. Василевъ: Е, прѣскачатъ.

К. Досевъ: Това показва, че Ви е извѣстно.

Г. Василевъ: Това е отъ Баучеръ, вашъ приятель; той го е писалъ. Вие искахте да го оставите. Какво искате повече?

Прѣдседателъ: Вие можете да го прочетете послѣ. То е на вашето разположение.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нека го чете нататкъ г. министъръ Пешевъ.

Министъръ П. Пешевъ: (Чете) „Следъ двѣ години война то останало едвамъ съ сѣнка отъ уважение или авторитетъ. Компетентни наблюдатели, които сж въ положение да знаятъ какво става задъ завѣсата на вѣстникарска цензура, сж на миѣние, че ако Радославовъ би билъ принуденъ да апелира къмъ българскитѣ избиратели, то той и неговитѣ приятели въ най-добрия случай не би запазили повече отъ 25 или 30 отъ 245-тѣ мѣста въ Събранието; изобщо пѣкъ се счита за невъзможно, щото едно толкова дискредитирано правителство да може да остане на властъ прѣзъ труднитѣ врѣмена на идущата зима.“

„Обстоятелството, което създава това положение, е, че практически Радославовото правителство е единственият истински германofilски елементъ въ България. Впрочемъ, извѣстно е, че българскиятъ народъ, взетъ изцѣло, никога не е билъ напълно разположенъ къмъ съюза съ Германия. И наистина, именно това убѣждение, може би повече отъ всѣко друго обстоятелство, заблудило съглашенскитѣ дипломати въ 1915 г. Ако народътъ бѣше прѣдварително сондиранъ, прѣмо или косвено, съмнително е дали той нѣкога щѣше да одобри съюза съ Германия или съ Турция. Той приелъ свършения фактъ, възъ основа на изричното увѣреніе на правителството, че само по тоя и по никой другъ начинъ е възможно да бѣде осъщественъ най-скоро и съ малки жертви блѣнътъ за „народното обединение“ — т. е. спечелването обратно на земитѣ, изгубени за България, благодарение на нейната голѣма грѣшка, която направила съ отварянето на втората балканска война. Съглашенскитѣ и неутралнитѣ партии не могли да поддържатъ еднакво опредѣлена надежда, царътъ и Радославовъ трѣгнали по своя пътъ.

„Но Радославовъ явно фалиралъ въ изпълнението на своето обѣщаніе. Българската армия е отъ двѣ години насамъ на бойното поле и пострадала чувствително, на нѣколко фронта; даже частъ отъ нея била заставена да се бие на единъ фронтъ, дѣто не съществува никакъвъ български интересъ и продължава да се бие. Тя завзела повече отъ всичката оная територия, която трѣбваше да спечели, но краятъ на нейнитѣ напрежения и нейнитѣ жертви не изглежда да е близко. Българитѣ сѣ доста уменъ народъ, за да разбератъ, че „народното обединение“ е толкова далечъ отъ своето осъществение, както никога. Вѣрно е, че тѣ държатъ Македония и по-голѣма частъ отъ Добруджа, отколкото тѣ сѣ надѣвали да спечелятъ, но тѣ не сѣ да не знаятъ, че тѣ държатъ тѣзи земи само до-тогава, докогато тѣхната войска остане въ окопитѣ и тѣ сѣ до отчаяние уморени да държатъ тази войска въ окопитѣ. Тѣ, съ една дума казано, разбрали сега, когато е вече късно, че тѣхниятъ великъ съюзникъ не ще да бѣде побѣдоносенъ и, слѣдователно, че една трайна спогодба въ духа на тѣхнитѣ цѣли може да бѣде постигната само съ съгласието на тѣхнитѣ настоящи неприятели или че това съгласие никога нѣма да бѣде дадено въ полза на съюзникитѣ на Германия.

„Между това, въ Германия се чуватъ, повече или по-малко, сѣрбофилски гласове, прѣдлагаючи на Балканитѣ единъ компромисъ, който би билъ сѣдбоносенъ за българскитѣ надежди въ Македония. Тѣзи гласове, може-би, не сѣ вдъхновени официално, но българското обществено мнѣние е наклонно да счита за твърдѣ нещастно обстоятелството, че германскиятъ цензоръ не потушилъ тия гласове. Да не би това да е другъ единъ примѣръ отъ германската правителствена практика, която се ползува отъ своитѣ социалисти за сондиране на почвата? А какво е, отгорѣ на това, значението на явнитѣ германски усилия за помирение съ Ромъния заедно съ постояннитѣ откази на Германия да допусне българско управление въ завзетата Добруджа? Или сѣдбата на България е пакъ такава като по-прѣди, щото да изисква лишението ѝ отъ плодовѣтъ, изкупени съ толкова жертви? Радославовъ посѣти Берлинъ и се върна съ най-изричнитѣ увѣренія на германската лоялностъ къмъ вѣрния си съюзникъ; но германскитѣ увѣренія! . . .

„Кой може да каже, какво ще се случи съ продължението на войната и съ оная „миръ чрѣзъ споразумѣние“, който сега е крайната надежда на Германия и на Австро-Унгария? А съглашенцитѣ сѣ рѣшени, че нѣма да има „миръ чрѣзъ споразумѣние“, че нѣма да има нищо друго, освѣнъ „побѣдоносенъ миръ“. Какви сѣ изгледитѣ за България, ако тоя миръ бѣде постигнатъ?

„Къмъ това дълбоко прѣдчувствие и разочарование, относително резултатитѣ на Радославовата политика, прибавете все повече растящото отчаяние, прѣдизвикано отъ извѣстното подкупничество на правителството. Въ България мнозина вѣрватъ, че Радославовъ и Тончевъ, неговиятъ финансовъ министъръ, си направили, прѣзъ вѣрме на войната, голѣмо състояние. Подозира се, че тѣ получили отъ Германия порядѣчна сума и че тѣ докарвали България до нивото на ориенталска държава, на която политиката се направлява съ „бакшишъ“. Българскиятъ народъ, доскоро билъ подъ турско, е наклоненъ да вѣрва на слухове отъ това естество. Това, може би, е най-силното оръжие, което Радославовъ е далъ въ рѣцѣтъ на оппозицията. То отворило очитѣ на народа не само за настоящитѣ несподоби, но и за опасенията отъ съдружничеството съ Германия. То е явно, че такова едно съдружничество значи

за България васалство; и слѣдъ като тя е била освободена отъ турската тирания отъ Русия и слѣдъ като отхвърлила руското опекуничество, тя нѣма намѣрение да стане васална на Германия.

„Явнитѣ послѣдствия отъ това положение на работитѣ въ настоящия моментъ сѣ доста горчиви. Хората, по улицитѣ и въ окопитѣ, си задаватъ смѣтитѣ въпроси. България се е сражавала и спечелила своята война; защо сега да не прѣговаря, да се споразумѣе — може-би, при щедри условия за себе си — съ своитѣ неприятели и да повика войскитѣ си назадъ по домоветѣ имъ? Защо тя да продължава да се бие подъ германски началници и да жертвува скѣпо живота на войницитѣ си въ полза на Германия, заради нейнитѣ амбиции въ Полша, Белгия или Елзасъ, при сигурността, че въ края на краищата тя ще добие по-лоши условия, отколкото би могла да получи сега, стига да е свободна да прѣговаря? Но тя не е свободна. Това е отговорътъ на всички тия въпроси. Тя е васална на Германия; и ако Mitteleuropa единъ день ще стане повече отъ единъ блѣнъ, тя ще остане васална на Германия завинаги. Въмсто да бѣде голѣма независима държава и да държи хегемонията на Балканитѣ, което е нейната цѣль, заради която тя се намѣси въ войната, България ще бѣде само единъ „мостъ“ за германскитѣ войници и германскитѣ търговци. Нейната стопанска и политическа зависимостъ ще бѣде пълна. До каква степенъ такъвъ единъ възгледъ, веднѣжъ схванатъ, би подѣйствувалъ върху мислитѣ на българския народъ, ония, които донѣкъдъ го познаватъ, могатъ да отгадаятъ безъ голѣми мъжнотии. Има доказателства, че една доста голѣма частъ вече го е схванала.

„Тѣзи, въ всѣки случай, сѣ нѣкои отъ главнитѣ мисли, стоящи задъ силното антигерманско течение, което се образува въ България и което може да смѣте Радославова отъ властъ. Опозицията, макаръ и да се състои отъ нѣколко групи, радикали, съглашенски консерватори, демократи, земеделци и социалисти, сега е сплотена и претендира, че има задъ себе си, практически взето, единодушното мнѣние на българския народъ. Изглежда, че тя е рѣшена да дѣйствува и затова тя сигурно има силата, или ще я има, когато Събранието ще се събере на 15 октомври“. (Възражение отъ крайната лѣвица). „Извѣстно вѣрме имало продължителна агитация за една извънредна сесия на Събранието. И министъръ-прѣдседателътъ, само благодарение на външнитѣ събития, можалъ да устои на това искане. Когато се оповѣстали първитѣ Брусиллови успѣхи въ юлската офанзива, въ София е било свикано особено събрание на всички опозиционни партии, била е създадена обща организация и е било изпратено писмо до Радославова, съ покана да свика веднага Народното събрание и да се подчини на неговото рѣшение. Остроумни наблюдатели заключавали, че това опозиционно събрание е било подбутнато отъ царя, който, отъ страхъ да не би той да бѣде заплетенъ въ неминуемото на изгледъ падане на Радославова, се надѣвалъ, че ще осигури собственото си положение, ако повика, докато е вѣрме, едно популярно правителство, повече или по-малко разположено къмъ Съглашението“.

Отъ дѣснищата и дѣсния центъръ: А-а-а!

Г. Василевъ: Споредъ васъ и царътъ е прѣдатель. (Възражение отъ дѣснищата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателътъ: (Звъни) Спрете да прѣкъсвате, г. Григоръ Василевъ!

Министъръ П. Пешевъ: (Продължава да чете) „Голѣмиятъ успѣхъ на германската контра-офанзива противъ руситѣ измѣнилъ положението и движението по онуй вѣрме, не довело до никакъвъ резултатъ. Но Радославовъ едва ли може за по-дълго вѣрме да избѣгне заслужената си участъ. Твърдѣ малкото болшинство, което той обикновено е командувалъ въ Събранието и което получилъ, като безогледно унищожилъ нравствено половинъ дузина опозиционери, той сега съвсѣмъ го изгубилъ, откато Генадиевъ отишълъ въ затвора и неговитѣ послѣдователи се отиѣтнали. Радославовъ би можалъ да се спаси само ако нѣкоя отъ опозиционнитѣ групи му се притече на помощъ, а това, прѣдъ видъ на изложеното настроение на общественото мнѣние, ще да е невѣроятнo.“

„При естествения ходъ на работата, правдоподобно изглежда, че твърдѣ скоро слѣдъ свикването на Събранието Радославовъ ще прѣтърпи поражение, ще отстъпи, и че оппозицията ще бѣде повикана на властъ. Би било безумно,

ако нѣкой би се опиталъ да прѣдскаже каква ще бѣде политиката на новото правителство. Това, разбира се, покрай други работи, зависи отъ размѣра на участието на крайната лѣвица. Но промѣната ще да е сѣщинска и важна, съ послѣдствия толкова нежелатели за Германия, колкото желатели за голѣмото болшинство на българския народъ и българската армия". (Глъчка)

Прѣдседателъ: (Звъни) Тишина!

Има думата г. министър-прѣдседателъ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ето че това отговаря на самото истинско положение, което виждаме днесъ. То е толкова сходно съ днешната атмосфера въ Събранието, щото нѣма съмнѣние, че е произлѣзло отъ източникъ, който се намѣрва между насъ.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Вѣрно! (Ржкоплѣскане)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Има едно прѣдположение, че е написано отъ нѣкого въ Външното министерство.

Прѣдседателъ: (Звъни)

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Всички рѣчи на ораторитѣ отъ опозицията, които имамъ и съмъ ги прочелъ съ внимание, сравнявамъ съ съдържанието на дописката въ „Times“ отъ София и намирамъ всичко типично и поучително за българския народъ на фронта и въ тила.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Що отъ това?

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Въ допълнение, ще прочета още слѣдующата телеграма, която получихъ отъ нашия прѣдставителъ въ Стокхолмъ, отъ 29 октомврий, получена на 30. (Чете) „Рускиятъ в. „Рѣчь“ отъ 27 съобщава: „Споредъ свѣдѣния отъ България, тамъ се забѣлѣзва значително засилване русофилското течение“.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а! (Смѣхъ)

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: „Това се потвърждава тоже отъ най-доброто гледане рускитѣ плѣнници въ България“.

Значи, въ допълнение дописката на в. „Таймсъ“ е тая телеграма, цитатъ отъ руския вѣстникъ „Рѣчь“. Вие виждате какво е рѣшението на нашитѣ драги опозиционери: „Паднете вие, за да дойдемъ ние, защото вашата политика е германофилска, а пакъ нашата е русофилска“. (Възражение отъ лѣвицата и крайната лѣвица) Това не е нова пѣсенъ, това е стара пѣсенъ. Слѣдъ като българскитѣ войски стоятъ на фронтоветѣ и пазятъ българската земя срѣщу неприятеля, вътрѣшнитѣ врагове на отечеството създаватъ течение въ антантскитѣ държави, съ които вояваме, срѣщу политиката на България. Това не може освѣнъ да се окачества съ името: прѣдателство.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Вѣрно! (Бурни ржкоплѣскания)

Отъ лѣвицата и крайната лѣвица: (Възражения)

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Когато ние всички, народни прѣдставители и добри българи, трѣбва съ уважение да стоимъ прѣдъ олтара народенъ и съ почитание да мируваме за постигнатото съ скѣпа българска кръвъ, а не съ задкулисни машинации да разваляме политиката и да се иска друга политика, гибелна еднакво за Русия и за България.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Вѣрно! (Ржкоплѣскане)

Г. Василевъ: Значи, искате да спасите и Русия, и България.

Прѣдседателъ: (Звъни)

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Многото материялъ по прѣхраната, съ който разполагамъ, би ме принудилъ още дълги часове да говоря въ Събранието.

И. Пѣевъ: Никой не ви говори за промѣна курса на външната политика.

Прѣдседателъ: (Звъни)

Г. Василевъ: Говориха за кражби.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ала слюнцитѣ и храчкитѣ отъ моѣни уста засѣгатъ и вътрѣшна и външна политика. Никакви извинения нѣма да ви помогнатъ. Това не минава прѣдъ насъ. Ние сме българи, ние ви познаваме много добръ всички ви. То може да мине за кратко врѣме само прѣдъ нѣкой чуждъ офицеръ въ България.

И. Пѣевъ: Никой не засега външната политика на България. (Шумъ)

Прѣдседателъ: (Звъни) Г. Пѣевъ! Вие не се подчинявате ни най-малко на реда. Седнете си на мѣстото.

(Прѣреkanie между крайната лѣвица, отъ една страна, и министър-прѣдседателя и дѣсницата — отъ друга)

И. Пѣевъ: Вие казвате, че имало прѣдатели — Вие си го съчинявате това.

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да! Г. Пѣевъ! Оставете г. министър-прѣдседателя да говори. Правя Ви бѣлѣжка трети пѣтъ. Седнете си на мѣстото. Нѣмате думата.

И. Пѣевъ: (Продължава да говори)

Д. Кьорчевъ: (Къмъ И. Пѣевъ) Най-малко имате право да говорите Вие отъ страна на опозицията. Вие, който я ругаете.

Прѣдседателъ: (Звъни) Тишина, г-да! Моля г. квестора да накара г. Пѣева да седне.

К. Пастуховъ: (Говори нѣщо. Ржкоплѣскане отъ лѣвицата и крайната лѣвица)

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Долу! Долу! (Тропане)

Прѣдседателъ: Моля ви се, г-да, седнете си на мѣстата.

К. Лулчевъ: Десетъ дена само за кражби говорихме. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата и крайната лѣвица)

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля Ви, г. Пастуховъ, Вие постоянно прѣкъсвате всѣки ораторъ! Сѣщо и г. Лулчевъ. Правя Ви бѣлѣжка.

А. Коновъ: Ще прѣкъсваме, щомъ се говори така отъ единъ министъръ.

К. Лулчевъ: (Къмъ прѣдседателя) Обърнете внимание на г. министра да не обижда. Не бива единъ министъръ да нарича болшинството на българския народъ прѣдатели. (Тропане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Министъръ Ж. Бакаловъ: Това сѣ гузни съвѣсти!

А. Коновъ: Да каже г. министърътъ кои сѣ прѣдателитѣ тукъ.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Защо се докачате?

К. Лулчевъ: Кажете кои сѣ прѣдателитѣ или си оттеглете думитѣ! Какъ можете да обиждате българския народъ? (Тропане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателъ: (Звъни)

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: (Къмъ К. Лулчевъ) Азъ ще си отида, и тогазъ ти ще дойдешъ тукъ да управлявашъ България.

К. Лулчевъ: Министър-прѣдседателъ да си оттегли думитѣ. Прѣдателитѣ сѣ тамъ (Сочи дѣсницата. Голѣмъ шумъ)

Дѣсницата и дѣсниятъ центъръ: Долу! (Тропане)

Прѣдседателъ: (Продължително звѣни) Моля, тишина, г-да! Моля г. г. квесторитѣ да спратъ г. Лулчева.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Лично оскърбление азъ не съмъ казалъ. Азъ запитахъ само: при такова едно поведение, при такова една постѣпка, какъ може да се окачестви всичко туй...

Т. Теодоровъ: Съюзътъ съ Германия. (Тропане отъ дѣсницата)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: ... това нѣщо, освѣнъ съ името прѣдательство?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Въ лудницата, въ лудницата!

Д. Кьорчевъ: Има толкова много документи; ще ги видите, ще ги четатъ дѣцата. Не ви е срамъ!

Т. Теодоровъ: Вие не можете да обвинявате въ прѣдательство насъ, които се биемъ. Не само вие отивате подъ знамената.

Д. Кьорчевъ: Сазоновъ каза за васъ какви сте.

А. Христовъ: Опозицията е на фронта, а вашитѣ приятели сѣ тукъ гешефари и разбойници!

Отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ: Долу! (Тропане)

Прѣдседателъ: (Продължително звѣни) Тукъ прѣдательство има ли или нѣма?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Имамъ толкова телеграми, съ които мога да продължа да говоря... (Шумъ)

А. Христовъ: (Къмъ министъръ-прѣдседателя) Ние не сме прѣдатели, ние сме тукъ като българи. Съюзътъ е съ България, а не съ васъ. Вашиятъ синъ не е на фронта.

Прѣдседателъ: (Звѣни) Моля г. квестора да усмири прѣкъсвача.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: (Къмъ А. Христовъ) Вие искате да спорите съ менъ? Г. г. народни прѣдставители! Въ моя родъ прѣдатели нѣма.

(Прѣрекание между лѣвицата и дѣсницата. Голѣмъ шумъ)

Прѣдседателъ: (Силно звѣни) Моля, г-да, нѣма ли да спрете? Спрете, най-послѣ! (Шумътъ продължава) Тишина, г-да! Г. Калчевъ! Спрете. Г. Сидеровъ! Седнете си на мѣстото.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: И тѣй, мисля, че мога да продължавамъ, съ ваше снизхождение. Прошавайте на ония, които сѣ длъжни да контролиратъ поведението на съмнителни елементи въобще. Не вземайте върху себе си онова, което е казано общо, ...

К. Пастуховъ: Оскърбявате болшинството на българския народъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: ... защото тогава „сърди се Юпитеръ — виновенъ е“. (Възражение отъ лѣвицата. Шумъ) Г. г. народни прѣдставители! Излишно е, мисля, да продължавамъ да говоря по-нататъкъ, защото нѣма кой да ме чуе и разбере. (Прѣреканята продължаватъ)

Прѣдседателъ: (Звѣни)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да се знае и да се чуе, че оппозицията не дава на министъръ-прѣдседателя да говори истината, която ги изобличава.

Отъ лѣвицата и крайната лѣвица: Не, не.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ говоря, първо, като българинъ, второ, като министъръ и,

трето, като ръководител на българската политика отъ 1913 г. до днесъ, 31 октомврий. Слѣдователно, всичко каквото се пише задъ граница за България, всичко, каквото излиза отъ София, азъ съмъ длъженъ да го зная, да го контролирамъ, да го провѣря и съобщавамъ въ Събраниято. Нѣщо повече: азъ съмъ длъженъ да взема най-сериозни, най-строги мѣрки противъ ония, които ще прѣдательствуватъ. Слѣдователно, не ме безпокои, ако отъ тамъ (Сочи лѣвицата) се вдига такава вѣрва, защото, докогато отговарямъ като министъръ прѣдъ законитѣ и прѣдъ съвѣстѣта си, докогато стоя тукъ по довѣрието на Негово Величество и на болшинството на българския народъ, азъ нѣма да се боя да туря, както казахъ въ първата си кжса рѣчь, на i-то точката. Заради туй ще ме извините, защото сърдцето ме боли, когато виждамъ, че ставатъ работи, които не сѣ полезни за отечеството, не сѣ полезни за държавата, не сѣ полезни за никого.

Д-ръ П. Джидровъ: Кой ги прави?

С. Костурковъ: Ама кой ги пише?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ имамъ тукъ купъ книжа, мога да говоря до утрѣ и нѣма да свърша, и нѣма да вразумя непоправимитѣ.

С. Костурковъ: Кажете, кой ги пише?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ще узная отъ редакцията на в. „Times“, когато му дойде вѣрмето.

С. Костурковъ: Като не знаешъ, мълчи!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Мълчете, да не отварямъ листа, защото може Вие да сте. (Възражение отъ лѣвицата)

Прѣдседателъ: (Звѣни)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Вие виждате, колко ги боли, вие виждате, каква обструкция се прави, защото тѣ не искатъ да се чуе отъ българския народъ на фронта и въ дълбокия тилъ, както казахъ, самата истина; тѣ търсятъ и сѣятъ заблуди.

Нѣкой отъ дѣсницата: Това ги боли.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Самата истина се чува само отъ мене тукъ, защото съмъ чистъ и работя вѣрно и прѣдано на България.

Отъ лѣвицата и крайната лѣвица: А-а-а!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да, защото служа само на българскитѣ, а не на чужди интереси, което съмъ доказалъ не съ думи, а съ крупни дѣла.

Отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ. Вѣрно! (Ржкоплѣскане)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Доста е да кажа, че подобна дописка не е написана отъ насъ. Тя не е дѣло на правителството.

Отъ лѣвицата и крайната лѣвица: Кой тогава я е писалъ?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣкой отъ васъ, защото казвате, какво сте вие, а не ние рѣшавали.

К. Пастуховъ: (Възражава нѣщо)

Прѣдседателъ: (Звѣни) Недѣйте прѣдизвиква, г. Пастуховъ!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ бѣхъ толкова справедливъ, лояленъ и тактиченъ спрѣмо васъ, што рѣшихъ даже да се свика Народното събрание на извънредна сесия за подобрене прѣхраната. Нѣмахъ никакви задни намѣрения и ви казвахъ, когато бѣхте при мене въ Министерския съвѣтъ: „Г-да! Ако вие мислите да свадите правителството, ще направите лично на мене една добрина, защото ще откъснете отъ мене единъ много те-

жкъ товаръ. Но, боя се, ще напакостите на България". Г. Теодоровъ заяви тогава отрицателно, а днесъ той и другаритъ му сж сѣднали при най-лѣвитъ, сдушили сж се въ единъ блокъ, въ единъ комплотъ, за да свалятъ правителството.

К. Пастуховъ: Комплотъ само противъ разбойницитъ.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Долу! Да се изключи Пастуховъ. (Тропане. Прѣреkanie между лѣвицата и дѣсницата)

Прѣдседателтъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да. Моля ви се, не може да се работи! Какво е туй! Като викате всички, тогава прѣдседателството какъ ще изпълни своя дългъ?

Нѣкой отъ дѣсницата: Ние не сме разбойници.

Прѣдседателтъ: За оскръблението, което г. Пастуховъ нанесе на правителството и болшинството, като ги нарече разбойници, давамъ му думата да се обясни, защото ще искамъ да му се наложи наказание изключване.

Отъ дѣсницата: На трибуната!

К. Пастуховъ: (Отива на трибуната)

Прѣдседателтъ: Не може.

К. Пастуховъ: Вашето болшинство иска.

Прѣдседателтъ: Нѣма болшинство тукъ, има прѣдседателство.

К. Пастуховъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Понеже г. прѣдседателтъ ми прави бѣлѣжка, съгласно правилника... (Скарване между К. Лулчевъ и д-ръ К. Провадалиевъ)

Д-ръ К. Провадалиевъ: (Къмъ К. Лулчевъ) Въ защита на своята честъ, ще те науча какъ се защитава единъ честенъ човѣкъ, ако си толкова тъпъ да не разбирашъ! Цѣлъ мѣсець — сѣ „Разбойници, разбойници!“

К. Лулчевъ: Документи 15 се четеха тукъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Въ българския Парламентъ човѣкъ да не може да разполага съ своята честъ, това е срамътъ!

А. Коновъ: Както Вие посегнахте върху сѣмейната честъ на единъ човѣкъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Кой, азъ ли? Всѣки отговаря за дѣлата си. (Къмъ К. Лулчевъ) Азъ ще ти кажа какво е „Разбойници!“ — ще ти простра леша върѣдъ столицата.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а!

Д-ръ К. Провадалиевъ: Друго срѣдство нѣма. Най-големиятъ законъ на природата казва: „Защити се!“ И азъ ще се защита. Не съмъ разбойникъ. (Тропане въ лѣвия центъръ)

С. Донева: Браво! Ето го пехливанинътъ! Честенъ човѣкъ е, щомъ ще убива хора! Разбойникъ си!

Прѣдседателтъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Г. Пастуховъ! Дайте накратко обясненията си, защото ще искамъ отъ Народното събрание Вашето наказание.

К. Пастуховъ: Г. г. народни прѣдставители! Понеже прѣдседателството благоволява, съгласно правилника, да ми даде думата, за да поиска моето наказание, азъ съмъ длъженъ да дамъ извѣстни обяснения, безъ да се боя отъ наказанието, което ще ми се наложи, защото смѣтамъ себе си свършено правъ.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: А-а-а!

Прѣдседателтъ: Моля, г-да отъ дѣсницата!

Нѣкой отъ дѣсницата: Ще те питамъ, кой е разбойникъ.

К. Пастуховъ: Нѣма защо никой да ме пита, кой е разбойникъ, защото никой по-добъръ не познава своето соб-

ствено сърдце, освѣнъ онзи, който иска да поеме върху себе си едно или друго качество.

К. Панайодовъ: Ама никой не приема върху себе си това нѣщо. Затуй казваме, че оскръбвявате. (Смѣхъ въ лѣвицата и крайната лѣвица)

К. Пастуховъ: Ако никой не поема върху си това качество, тогава, менѣ ми е чудно, какви обяснения се искатъ отъ мене.

Н. Начевъ: Ти го адресира къмъ цѣлото болшинство.

Д. Кьорчевъ: Отъ Васъ се иска обяснение, защо, като възпитанъ човѣкъ, адвокатъ, говорите това; не да го доулавате, ами да отговаряте, защо имате дързостъта тукъ, въ общество, да говорите така.

Прѣдседателтъ: (Звъни)

К. Пастуховъ: Г. министъръ-прѣдседателтъ въ продължение на нѣколко минути употребѣи старанието си да докаже не, а да таксува като прѣдатели една частъ отъ Народното събрание, и то тази частъ, която прѣдставлява болшинството на народа (Ржкоплѣскане отъ цѣлата лѣвица),...

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Не е вѣрно!

К. Пастуховъ: ... тази частъ, за която болшинството отъ българския народъ е дала довѣрието си, по гласоветъ, получени въ врѣме на законодателнитѣ избори.

Г. Василевъ: Свършено вѣрно.

К. Пастуховъ: Тази частъ отъ болшинството на българския народъ той окачества съ името „прѣдатели“. Азъ, като народенъ прѣдставителъ, се почувствувахъ оскръбенъ. ...

Д. Кьорчевъ: Ще отговаряшъ на него, а не на насъ.

К. Пастуховъ: ... затова, защото никога нито въ моята мисль, нито въ моитѣ дѣйствия може да има наченки отъ комплотъ противъ отечеството. (Ржкоплѣскане отъ лѣвия центъръ и въ крайната лѣвица) Нашитѣ братя и избиратели се сражаватъ на бойното поле. Моятъ дългъ, като народенъ прѣдставителъ, ме е зовѣлъ тукъ да изобличавамъ недѣжитѣ. ...

К. Досевъ: Да псувашъ.

К. Пастуховъ: ... и да таксувамъ това управление, по моемо разбиране, като недостойно за България, (Нови ржкоплѣскания отъ сжщитѣ) и да искамъ неговото прѣмахване. Да се иска наказание на единъ народенъ прѣдставителъ заради тази му дѣйностъ, това значи да се посѣга върху свободата на мнѣнието на народния прѣдставителъ.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

К. Пастуховъ: Азъ мисля, едно Народно събрание, което уважава себе си, и единъ министъръ-прѣдседателъ, който не свързва и не може да свърже сѣдбата на България съ своето име, защото утрѣ той може да бѣде вънъ отъ живитѣ, може по една или друга причина да падне отъ властъ, ще значи ли това, че отечеството е пропаднало?

Прѣдседателтъ: Оставете това — обяснения дайте!

К. Пастуховъ: Ние сме сити на отечествоспасителната теория; заради това азъ въ днешно врѣме я приемамъ съ голямо възмущение. Така можеше да се постѣпва прѣди 30 години, така можеше да се третира въ българскитѣ граждани въ врѣме на Стамболовия тиранически режимъ, но днесъ ние не позволяваме на никой министъръ, на никоя властъ, на никоя сила въ България да подраздѣля народа на прѣдатели и отечествоспасители. (Ржкоплѣскане отъ лѣвия центъръ и въ крайната лѣвица. Тропане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Ние сме толкова нарастнали, за да можемъ да уреждаме сѣдбинитѣ на България и безъ отечествоспасители; но ние се нуждаемъ за доброто на България отъ прѣчистването ѝ отъ корупцията, отъ разврата, отъ грабежитѣ, отъ кошунствата, вършени за смѣтка на българския народъ.

Прѣдседателъ: Припомнямъ Ви, че трѣбва да дадете обяснения, за което Ви се даде и думата.

К. Пастуховъ: Именно, азъ давамъ сега моето обяснение. — Ето защо, отъ послѣдователностъ на моето разбиране за днешното управление на България и въ отговоръ на думитѣ на г. министра, отправени къмъ насъ, че правимъ комплотъ, азъ отговорихъ: ние правимъ комплотъ противъ разбойниците. (Нови ржкоплѣскания отъ сѣшитѣ)

К. Панайодовъ: Той не каза това.

К. Пастуховъ: Азъ говорихъ отъ тази трибуна противъ разбойническия режимъ, противъ осѣдени околийски началници, осѣдени кметове, противъ фаворизирани чиновници, фаворизирани политически лица, които за смѣтка на България уреждатъ своитѣ гешефти, и нека тия визирани лица да кажатъ своето име тукъ, за да получатъ прѣди наказанието ми моя отговоръ.

К. Панайодовъ: Бждете по-куражливи и ги кажете, а не така изобщо да обиждате Събранието.

Прѣдседателъ: Моля, тишина!

К. Пастуховъ: Азъ съмъ билъ толкова коректенъ...

К. Панайодовъ: Уважавайте себе си. Вие нѣмате човѣшко достоинство. Какво е това оскърбление!

К. Пастуховъ: Г. г. народни прѣдставители! Наказва се депутатъ за лично оскърбление, но не за клеймене системата на управлението и за таксуването му така или иначе, споредъ неговото разбиране. Съ вашата присѣда вие нѣма да измѣните нито моето вѣрване, нито убѣждението на българския народъ.

Прѣдседателъ: Понеже г. Пастуховъ обиди болшинството, като го таксува съ думата „разбойници“, бюрото прѣдлага неговото изключване. Които сѣ съгласни да се изключи г. Пастуховъ за 3 засѣдания, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Изключва се.

Отъ пѣлата лѣвица: Меншество! (Тропане. Шумъ)

Прѣдседателъ: Дачамъ петъ минути отидихъ.
(Слѣдъ отидихъ)

Прѣдседателъ: д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Засѣданието продължава.

Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ бѣхъ поѣдизвиканъ да се отклоня малко отъ цѣлата си и въ отговора си на рѣчитѣ на оппозицията по прѣхраната на народа и войска да посочи на факти, които трѣбва да се знаятъ. Все въ този редъ на мисли азъ бихъ поискалъ позволение да прочета и другъ нѣщо, което се касае до социалитѣ, защото, ако българскиятъ народъ и правителството очакватъ отъ тѣхъ да помогнатъ за сключване на миръ, ние сме длъжни да знаемъ като какво е извършено отъ тѣхнитѣ приятели въ Стокхолмъ. Азъ мисля, че г. г. народнитѣ прѣдставители Кирковъ и Коларовъ не ще иматъ нищо противъ да чуятъ тѣхната резолюция, печатана въ руския в. „Правда“ № 93 отъ 11 юлий 1917 г.

Г. Кирковъ: Ние щѣхме да я печатаме, обаче вашата цензура не позволи.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: (Чете) „Задъ кулиситѣ на стокхолмската социално-патриотическа конференция.

Едно заявление на българитѣ тѣсни социалисти.

Въ швейцарскитѣ вѣстници бидоха обнародвани рѣшиа изаяления отъ страна на „българскитѣ социалисти“ относително условията за миръ и цѣлитѣ на войната. Съгласно тѣзи изаяления, „българскитѣ социалисти“ поставятъ прѣдъ Интернационала като условие за мира правото на България да присѣдени окупираниотъ отъ армията ѝ земи, т. е. Македония, Добруджа и пр., защото тѣ били поѣмуществено населени съ българи. Това присѣдиняване, споредъ тѣзи изаяления, не било анексия на чужда територия и чужди народи, а само прилагане принципа на самоопредѣлянето на народитѣ.

„Българскитѣ социалисти“, които дадоха тази декларация, сѣ делегатитѣ на една дребно-буржоазна социално-политическа партия въ България, която нѣма нищо общо съ българската социалъ-демократия. При това се нарича тази партия погрѣшно „болшинството“. Въ сжщностъ тя е едно незначително меншество. Нейната парламентарна фракция имаше въ Народното събрание само деветъ гласа. Грамадното болшинство на организираниотъ работници е на страната на Социалъ-демократическата работническа партия (партията на тѣснитѣ), която има въ Парламента 11 народни прѣдставители.

Исканията, които се повдигатъ отъ „българскитѣ социалисти“, сѣ искания на българското правителство и на българската буржоазия. Отъ тѣхно име се започна и води войната отъ страна на България. Българскитѣ социалъ-демократи, които се солидаризиратъ съ военнитѣ цѣли на българското правителство, дѣлятъ съ него отговорността отъ воденето на войната и затова тѣхнитѣ изаяления, че тѣ били противъ войната, сѣ неоснователни и лъжливи. Като се задължаватъ да поддържатъ искането за присѣдиняване на чужди територии, които сѣ спечелени съ орѣжие, тѣ поематъ отговорността за продължението на войната, тъй като именно желанието за анексии е главната прѣчка за сключването на мира. Съ поддържането на анекситѣ, ако и да сѣ възъ основа принципа на самоопредѣлението на народитѣ, тѣ признаватъ правото на францускитѣ имперялисти да се стремятъ къмъ завладѣването на Елзасъ и Лотарингия, на италианскитѣ имерялисти за завладѣването на Триестъ, Трентино и т. н. и съ това оправдаватъ безграничното траене на войната. Исканията на българскитѣ социалисти-патриоти, както и тѣзи на всички социалисти-патриоти, не водятъ къмъ бързъ и сигуренъ миръ, а къмъ продължението на войната до окончателното изнемошяване. Тѣхнитѣ условия не сѣ условия на очаквания миръ, а условия на безконечна война. По тѣзи именно причини тѣхното участие въ международната социалистическа конференция въ Стокхолмъ не е една манифестация за мира, а една демонстрация въ полза на войната.

Българската социалистическо-работническа партия е за единъ незабавенъ миръ „безъ анексии и безъ контрибуции“. Всѣки опитъ да се приспособи къмъ тази база единъ грабежъ на чужди територии е една прѣчка за мира. Тя е енергично противъ насилственото завладѣване, а така сжщо и противъ завладѣването на единъ народъ или частъ отъ него отъ други. Тя признава правото на самоопредѣляне за българския народъ, а така сжщо и за всички други народи. Българскиятъ народъ има право да опредѣли свободно формата на своя политически животъ, както това право иматъ всички други народи на Балкана и въ пѣлия свѣтъ. Обаче правото за националното самоопредѣляне не може да се прокара при една военна окупация и военно право. Народитѣ трѣбва да бждатъ свободни, за да могатъ да рѣшаватъ свободно своята сждба. Тази задача, обаче, не може другояче да бже разрѣшена, освѣтъ чрѣзъ една революционна борба противъ имперялизма и имперялистичната война.

Г. Кирковъ: Нито една дума назадъ не вземаме.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: „Социалъ-демократическитѣ партии на Балкана, а именно, на България, Сърбия, Гърция и Ромѣния имаха вече два пѣти да опредѣлятъ своето поведение къмъ балканския въпросъ. Както въ първата балканска социалистическа конференция въ Бѣлградъ прѣзъ 1909 г., така и въ втората въ Букурещъ прѣзъ 1915 г. социалъ-демократитѣ призначиха федеративната балканска република като единствената политическа организация на балканскитѣ народи, която отговаря на тѣхнитѣ жизнени интереси. Въ своитѣ рамки ще се обединятъ всички балкански народи и всѣки единъ отдѣлно. Сжщо и българскиятъ народъ ще се обедини. По този начинъ националнитѣ въпроси на Балкана ще бждатъ окончателно разрѣшени, всички прѣчки за свободно икономическо и културно развитие на балканскитѣ народи отстранени и Балканътъ веднѣжъ за винаги — осигуренъ отъ атентатитѣ на агресивния имперялизъмъ. На тази главна точка, която биде приета и отъ международния социалистически конгресъ въ Базелъ, стои и днесъ непоколебимо Българската социалистическо-работническа партия. Непрѣкъснатата петгодишна борба на Балкана, която го прѣвърна на развалини и пепелъ и която унищожи жизнеспособната частъ на неговото население, засили у българскитѣ социалъ-демократи убѣждението, че спасе-

нието на балканските народи е въ федеративната балканска република“.

Т. Лукановъ: Да живѣе!

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: „Въ този моментъ, когато сръбскиятъ и ромънскиятъ социалдемократи, благодарение окупационния режимъ въ тѣхните страни не могатъ открито да изкажатъ своето убѣждение и да защищаватъ интереситъ на сръбския и ромънския пролетариатъ, българската Социалистическо-работническа партия счита за свой дългъ на интернационална солидарностъ да заяви високо, че тя ще поддържа безусловно рѣшенията на междубалканската социалистическа конференция и че стои здраво на почвата на революционния социализмъ.“

Делегати на българската социалдемократическа работническа партия: Г. Кирковъ и В. Коларовъ. (Ржкоплѣскане отъ групата на Работническата социалдемократическа партия) Ето платформата на нашитѣ тѣсни социалисти. Нѣма съмнѣние, че тя е противъ чисто българскиятъ ни интереси.

Г. Кирковъ: Тя е записана вече въ дневниците.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Ето тѣхната програма, и азъ се радвамъ, че социалдемократитѣ сж привлѣкли нѣколко групи, за да я одобрятъ и приематъ като тѣхна програма, да излизатъ заедно противъ правителството и да воюватъ противъ свободата на България. Честитя на социалиститѣ новитѣ приятели и съмишленици.

С. Костурковъ: Такава логика по свѣта нѣма.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: За глупави като новия блокъ наистина нѣма логика. (Чете) „Манифестъ на делегациитѣ на неутралнитѣ държави въ Стокхолмъ до партиитѣ, принадлежащи къмъ Интернационала“. Къмъ този Интернационалъ принадлежи и групата на нашитѣ широки социалисти.

К. Сидеровъ: Оставете тѣзи работи; кажете кога ще има хлѣбъ!

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Чета това, за да покажа каква нравствена връзка иматъ тѣзи групи, които сж се блокирали не въз основа на една национална политика, но въз основа на едни утопии, на фантазии, които сж прѣмо връжди и противъ интереситъ на българското отечество. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ) (Чете) „Организационниятъ комитетъ на стокхолмската конференция е натоварилъ членоветѣ си, които принадлежатъ къмъ партиитѣ на неутралнитѣ държави, да изложатъ въ видъ на заключение къмъ мемоаритѣ, които сж му били прѣдставени отъ разнитѣ делегации, и прѣдъ видъ разискванието имъ въ общата конференция, едно прѣдложение въ конкретна формула, което би могло да съедини съгласието на социалистическитѣ организации отъ Интернационала и по тоя начинъ да послужи като основа за прѣговори за миръ“.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Прѣводътъ е лошъ. Казано е срѣдна формула, а не конкретна.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: „При тия именно обстоятелства делегациитѣ на социалистическитѣ партии на Швеция, Норвегия, Дания и Холандия поеха отговорността за внушенията (сугестиитѣ), изложени по-долу, които иматъ за цѣлъ да способствуватъ за туряне въ най-кратко врѣме край на една война, която застрашава да съсипе съвършено Европа и да сломи въ корена ѝ за цѣло столѣтие дешното и утрѣшно поколѣние. Тѣ ще ви прѣдадатъ едновременно съ това единъ обяснителенъ и подробенъ мемоаръ, който ще опрѣдѣли точно характера и тенденциитѣ на тѣхнитѣ прѣдложения.“

Авторитѣ на настоящия документъ знаятъ, че тѣ нѣма да задоволятъ напълно никоя частъ отъ воюващитѣ. — Вѣрвамъ, че не задоволиха и нашитѣ социалисти отъ групата, която засѣдава тукъ заедно съ другитѣ буржоазни партии. — „Обаче тѣ сж намислили тази формула съ чувството за отговорността имъ като членове на Интернационала, съ чистата и твърда свѣсть на социалисти и на хора, които схващатъ, че цѣлото човѣчество не иска

повече убийства, че войницитѣ отъ окопитѣ благославятъ инициативата на всички, които чрѣзъ едно усилие на разума се опитватъ да съкратятъ незаслуженитѣ имъ страдания.“

Отъ три години насамъ двѣ неизчислими армии сж разположени по всичкитѣ фронтове и едно слѣдъ друго побѣдата отъ вчера се слѣдва днесъ отъ поражение. Франция не е съборена, и Австрия не е разнебитена. Великобритания е все още силна, и Германия не е по-малко мощна. Отъ опита на три години война не е дрѣзко да се заключи, че не ще има нито побѣдителъ, нито побѣденъ — нито прѣзъ 1917 г., нито прѣзъ 1918 г., нито по-късно. Народитѣ сж се организирали за индустрията на смъртта — тѣ сж съградили бронзови стѣни, въ краката на които иде да загива безполезно цвѣтътъ на младежта“. Трѣбваше да прочетете по-напрѣдъ това на своитѣ колеги, за да знаятъ за съдружието съ какъвъ капиталъ влизате.

Д-ръ П. Джидровъ: Ние го напечатахме.

С. Костурковъ: Чели сме го по-рано, г. министре.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: И вие, широкитѣ социалисти, трѣбва да сте горди, че идатъ при васъ другитѣ групи. И на васъ честитя, както на тѣснитѣ социалисти, новитѣ ви съмишленици отъ буржоазнитѣ партии.

Д-ръ П. Джидровъ: Нѣма нищо общо нашата политика съ политиката на тѣзи партии, г. министре. Ние си имаме самостоятелна политика.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Вие не желаете да ви казвамъ за нашитѣ ноти, които сме дали, за да видите, че и ние сме се опитвали да работимъ за мира по-сериозно още миналата година. Нѣма по-сполучлива оцѣнка на този манифестъ отъ отзивитѣ, които се дадоха навсѣкѣждъ въ неутралнитѣ и воюващи държави.

А. Коновъ: По този въпросъ ще говоримъ, когато дойде интерпелацията за мира, а не сега, когато разискваме за прѣхраната.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Въ този манифестъ за България нѣма нищо. За България социалиститѣ искатъ да се даде до Вардара, а азъ безъ война още прѣди три години имахъ декларация да ни се даде до Вардара въ Македония, но българскиятъ народъ не иска това, той иска освобождението на цѣла Македония (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ), иска обединението на българския народъ. Ето защо прочетохъ тоя социалистически актъ, другата частъ до края ще прѣдамъ да влѣзе въ дневниците на Народното събрание.

Д-ръ П. Джидровъ: Вашитѣ официални лица по тѣзи мѣста нищо не сж направили, за да увѣдомятъ тамъ обществата какво иска българскиятъ народъ.

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Казвате, че още никой не знаелъ какво иска българскиятъ народъ! Исканията, идеалитѣ на българския народъ знаятъ глукитѣ. Нека заявя и тоя пжтъ, че българскиятъ народъ иска своето обединение, че българскиятъ народъ съ скжпи жертви постигна обединението си.

Отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ: Вѣрно! (Ржкоплѣскания)

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: Може би ще ни сочите стара Добруджа, но за другитѣ мѣста нѣмате право да възразявате, защото декларацията ми гласи: тамъ, гдѣто е пролѣта българска кръвъ, тамъ, гдѣто е побѣдило българското оръжие, е точно по нашитѣ договори българско. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ) Това го знаятъ както неутралнитѣ държави, така и вашитѣ социалисти.

Отъ дѣсницата и дѣсниятъ центъръ: Браво! (Ржкоплѣскания)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Туй по прѣхраната ли е, г. министре?

Министър-председател д-ръ В. Радославовъ: По прѣхраната е — точно споредъ вашата тактика.

Я. Сакжзовъ: Г. министре! . . . (Протести отъ дѣсницата)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Много имаше да се говори по прѣхраната. (Шумъ) Съ статистически данни можехъ да оборя всичко, ако опозицията обсъждаше дѣлото по прѣхраната на България. Обаче опозиционнитѣ оратори не обориха нищо отъ онова, направено отъ Дирекцията на стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ: прѣхраната е организирана споредъ закона за дирекцията. Вzeti сж грижи за прѣхраната на войската и населението.

Я. Сакжзовъ: Г. министре! Азъ искамъ една поправка да направя.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Послѣ, като свърша.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Една минута само.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нали ви похвалихъ?

Я. Сакжзовъ: Една минута само.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Прѣдседателството ако Ви позволи, нѣмамъ нищо противъ.

Я. Сакжзовъ: Вие знаете много добръ нашия мемо-рандумъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Зная го и съмъ благодаренъ отъ него.

Я. Сакжзовъ: Вие знаете и протестната телеграма, която нашата група даде.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Знамъ и нея.

Я. Сакжзовъ: Дълженъ съмъ да добавя и слѣдното, че тамъ се намиратъ социалисти, които много добръ разбиратъ стремленията на българския народъ и причината на войната, която България бѣ принудена да води — то бѣ именно обединението. И намѣриха се хора, като Хюйсмансъ и Троелстра, които дадоха Македония на България. (Възражение отъ дѣсницата) И ако холандско-скандинавскиятъ комитетъ е взелъ тази срѣдна позиция, то се дължи отчасти . . .

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: На срѣбскитѣ социалисти.

Я. Сакжзовъ: . . . на поведението на нашата официална властъ. Второ, то се дължи въ сжщото врѣме и на отстъпникитѣ, които сжщиятъ комитетъ иска да направи на другата половина отъ борещитѣ се. Той е единъ примирителенъ комитетъ и дава една срѣдна позиция, по която да се примирятъ странитѣ. Обаче на единъ конгресъ, който социалиститѣ ще свикатъ тамъ, . . .

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно звъни) Г. Сакжзовъ! Нѣмате думата!

Я. Сакжзовъ: . . . тази позиция ще бѣде защитена както трѣбва.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Въ Стокхолмъ въ легацията нѣма карта на България. Вие знаете ли това?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Сакжзовъ е правъ, защото задъ граница той поддържа напълно програмата на българския народъ. Това му прави честъ, обаче това, което е изложено въ меморандума, не отговаря на онова, което е искалъ г. Сакжзовъ и другаритѣ му.

Д-ръ Н. Сакаровъ: То не е наша програма.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: То не е вашата програма, нека го чуятъ другаритѣ ви, тѣсни социалисти, които сж ви дали рѣка, за да гласувате противъ насъ, на които поддържате програмата.

Отъ лѣвицата: А-а-а! Лъжете се вие.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ще видимъ слѣд малко кой се лъже. Г. г. народни прѣдставители! Въ прѣхраната не сме тъй злѣ, както се проповѣдва отъ ораторитѣ прѣдумишено. Теодоръ Теодоровъ само се съмнѣва въ това. Наистина, азъ винаги съмъ билъ оптимистъ, но досега не съмъ сбъркалъ и мисля, че и сега нѣма да сбъркамъ, защото това, което говоря, говоря го на основание на факти, на основание на данни, които всички не мога тукъ да изложа, защото не трѣбва да си поврѣждаме. Имамъ тукъ данни за всички армии, какъ стоятъ съ хранитѣ, но не смѣя да ги чета по много основания. Достатъчно е да дамъ свѣдѣнията за продоволствието на III-а пѣхотна балканска дивизия съ храна и припаси, свѣдѣния, дадени понастоящемъ на постоянния финансовъ прѣдставител при интендантството на сжщата дивизия, въ които говори въ какво положение сж войскитѣ. Отъ тѣхъ се вижда, че нѣма защо да се боимъ. За II-а дивизия — сжщо, за V-а дивизия — сжщо, за VII-а рилска дивизия — сжщо. За всички по-нататъкъ дивизии — сжщо. Азъ ще ги оставя на разположение на нѣкои отъ васъ само съ туй условие, да не ставатъ достояние публично, защото не искамъ нашиятъ неприятелъ да знае въ какво положение сме на фронтотъ съ хранитѣ.

Отъ дѣсницата: На в. „Times“ ще го дадатъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Само една бѣлѣжка ще направя. Моето мнѣние е, че не би било много разумно да завлѣчемъ къмъ границитѣ прѣголѣми запаси, но това е мое лично мнѣние за всѣка евентуалностъ. Помнете що бѣше прѣзъ 1913 г. въ Демир-Хисаръ и Деде-Агачъ. Вѣрно е, че днешното наше военно дѣло не е тъй изложено, обаче нека имаме малка прѣдвидливостъ, отъ която нѣма да губимъ. Неприятелътъ не бива да знае какво имаме, какво нѣмаме. Добръ е да се слуша, че хранитѣ сж недостатъчни. Само съ зимното облѣкло не сме много добръ, ала правителството и въ туй отношение взема мѣрки, за да не остане войската на фронта да мръзне, защото знайно е, че въ продължение на двѣ години откакъ водимъ войната, не сме имали това нещастие, което имаме при Булаиръ, при все че тогава държавата ни бѣше съ отворени граници, и можехме да доставимъ всичко отъ Германия, отъ Австрия, отъ цѣла Европа, защото воювахме само на Балканския полуостровъ, когато сега съвсѣмъ не е тъй. Ако искаме по една или друга причина да си затворимъ вратитѣ съ нашитѣ съюзници, ние сме изгубенъ народъ, ние нѣма да спечелимъ нищо, а ще изгубимъ всичко. Затуй ще ви моля, дребнитѣ работи, триенията да не ги увеличавате, да не ги правите толкова голѣми, щото да се развалятъ нашитѣ отношения съ съюзницитѣ. Вие се хвалите, че сте патриоти, сжщо като насъ — желая да бждете по-голѣми патриоти отъ насъ, отъ това само България ще спечели — но когато обсъждате патриотизма на правителството и неговия активъ, бждете малко по-справедливи и недѣйте подвежда невинни хора, които стоятъ отъвън, които сж вънъ отъ васъ, да ги заблуждавате и да създавате една атмосфера, противна на правителството, противна на интереситѣ на българския народъ и противна на армията, която стои на фронта, защото съ туй прѣувеличение, съ туй агитиране никой другъ нѣма да спечели, освѣнъ нашиятъ неприятелъ.

Ето една статистика за събранитѣ храни прѣзъ мѣсечитѣ: августъ, септември и октомври, и нея можете да я видите и да се убедите, че работата не е тъй злѣ. Ние имаме нужда отъ 48 милиона килограма храни мѣсечно. Тази храна досега сме я събрали; отъ тия 48 милиона килограма храна споредъ бюлетина е останала частъ, неупотрѣбена, тъй като само въ м. септември сме събрали 72 милиона килограма. Българскиятъ народъ дава, но не трѣбва да се учи да не дава на правителственитѣ органи, защото били развалени и не били отъ опозицията. Вие, ако прочетете рапорта на нашитѣ окръжни управители, на нашитѣ околийски началници, сами ще признаете, че органитѣ на администрацията сж работили и работятъ. Прѣхраната на армията и народа е наистина вънъ отъ тѣхната обязаностъ, обаче специалнитѣ военни наредби сж ги на-товарили и съ прѣхраната.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ пакъ ще подчертая, за да се забѣлѣжи това, че не е желателно да се разоряватъ нашитѣ сѣмейства, нашитѣ селяни, нашитѣ земледѣлци съ срдѣства и начини такива, щото да имъ обемемъ всичко, да имъ вземемъ всичко затуй, защото има прѣдписание за единъ мѣсецъ да съберемъ 240 до 290 милиона килограма храни. Ще съберемъ толкова, колкото може да се събере за прѣхраната на войска и народъ, но не бива да оставяме да страдатъ невинни и бѣдни; особено за балканскитѣ мѣста трѣбва да се стараемъ да не гладуватъ. Както чухте, храни отъ Добруджа сме вземали и ще вземемъ още сигурно, при всичко че прѣдъ насъ има дипломатически споръ за добруджански коридоръ, който е вънъ отъ уговореното, не резултатъ отъ отличieto на войскитѣ ни въ Добруджа. Не бива да сме тъй много енервирани по тоя въпросъ, който ще се рѣши само и изключително въ полза на българския народъ. (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Г. г. народни прѣдставители! Трѣбва да се вслушаме въ гласоветѣ на населението, особено на южнобългарското население, касателно цѣната на хранитѣ. Дълженъ съмъ да заявя, че правителството, слѣдъ като проучи тоя въпросъ, ще повиши цѣнитѣ на хранитѣ, които се изземватъ за прѣхраната. Въ най-скоро врѣме правителството ще направи едно повишение на сегашнитѣ цѣни отъ 50 до 70 или 80 л. стотѣхъ килограма.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Браво! (Ржкоплѣскания)

Нѣкой отъ дѣсницата: Земледѣлци, защо не ржкоплѣскаете?

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ заключение — само нѣколко думи. Споредъ статистиката, която е дадена отъ отдѣлението при дирекцията, има единъ недостигъ. За този недостигъ дирекцията и правителството сж направили постѣпки, да взематъ частъ отъ хранитѣ въ Ромъния, вънъ отъ тъй нареченитѣ военни плячки. Така щото и въ туй отношение страхъ не може да има и не трѣбва да се проповѣдва измежду населението, че ще има гладъ, напротивъ, трѣбва да му се каже, че прѣхраната му е гарантирана, че правителството и дирекцията се грижатъ, че тѣ блятъ за всичко.

Г. Василевъ: Дирекцията е въ оставка.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Директорътъ, може би, искате да кажете. Азъ не познавамъ дирекция въ оставка.

Г. Василевъ: Не, цѣлата дирекция.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ заявявамъ, че директорътъ не е въ оставка, но около директора има лица които трѣбва да се махнатъ за удовлетворение на общественото мнѣние. Миналата година, г. г. народни прѣдставители, ако азъ се съгласихъ наши 18 души народни прѣдставители, които бѣха въ комитета на прѣхраната, да излѣзатъ отъ Комитета за стопански грижи, направихъ това не защото азъ не бѣхъ задоволенъ отъ тѣхъ. Тѣ работиха много добръ — особено г. Буровъ бѣше взелъ прѣсърце тая работа, щото не вѣрвамъ да е обръщалъ тогава внимание на своята частна работа — направи хъ, казвамъ, да напустнатъ Централния комитетъ, като се вслушахъ въ общественото мнѣние. Азъ си казахъ: защо да компрометираме тия наши 18 души народни прѣдставители, нека си отидатъ. Казахъ, тѣ бѣха прави, съ доклада си тѣ се оправдаха, но станаха жертва въ интересъ на прѣхраната, въпросъ деликатенъ въ военно врѣме не само у насъ, но почти въ цѣль свѣтъ. Около прѣхраната ставатъ непрѣдвидени работи. Напр., запали се и изгоря една голѣма мелница, която дава толкова хиляди килограма брашно дневно за прѣхраната на народа и войската. Може подобенъ пожаръ да погълне и други мелници. И виновниятъ ще бѣде не подпалвачътъ, не пристѣжникътъ, други, както посочвате тукъ, правителството, Министерскиятъ свѣтъ или комитетътъ или дирекцията. А тия непрѣдвидени работи създаватъ незадоволство толкова повече, че у насъ и най-дребнитѣ нѣща се раздухватъ отъ злонамѣрени хора. Азъ съмъ къмъ края на рѣчта си. Мисля, че болшинството и опозицията е напълно удовлетворена отъ обясненията, които дадохъ по запитването. Повече да се направи въ България при тѣзи

обстоятелства, при тѣзи обстановки, при тѣзи комуникации недостатъчни е невъзможно. Който и да е тукъ, който ще да дойде въ правителството, нѣма повече да свърши, може би, ще си разбие главата по-лесно, защото ние все-таки имаме дълга практика и машината е въ ходъ. Дирекцията чрѣзъ правителството е помислила и за увеличение прѣзъ идната година постѣвитъ; то е порѣжало 60 моторни плугове, съ които да се разоре и постѣе и оная 30% площъ, останала незасѣта по нѣмане работна сила и работенъ добитѣкъ. 30 отъ плуговетѣ сж на пътъ. Свършвамъ отговора си и моля да минемъ къмъ работа. (Бурни и продължителни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Съгласно правилника, г. г. интерпелаторитѣ трѣбва да отговарятъ доволни ли сж или не.

Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Ние имаме сложени тукъ три интерпелации. По една изказахме своето мнѣние и сложихме въпроси. Г. министъръ-прѣдседателътъ ни даде каквото можеше да ни даде, и ние считаме, че той е отговорилъ само на първата ни интерпелация — досежно прѣхраната. Отговорътъ, безъ да изненадамъ г. министъръ-прѣдседателя, е такъвъ, че ние смѣтаме, какво на нашето запитване не само че не е отговорено, но дори не е удостоено съ надлежното внимание отъ страна на правителството. Голѣмитѣ въпроси, които насъ заставиха да сложимъ това запитване, се намиратъ въ фактитѣ на днешното управление. Ние ви изложихме официални документи, че териториитѣ, които ние владѣемъ, които г. министъръ-прѣдседателътъ ни увѣрява, че ще останатъ и както трѣбва да останатъ за всѣкога български, тѣзи територии не знаемъ кой ги управлява, кои е стопанинъ на нашитѣ митнически граници. Г. министърътъ на финанситѣ заяви, че не знае, г. министъръ-прѣдседателътъ, който трѣбваше да даде отговоръ на този голѣмъ въпросъ, нищо не спомена.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: За кой въпросъ говорите?

А. Ляпчевъ: За митническата територия на България. Е ли тя една единствена въ всички окупиранни земи заедно съ царството въ старитѣ му граници или не? Вие не казахте нищо, а другарьтъ Ви, г. Тончевъ, каза, че не знае, че не господаръ — има документъ отъ него писанъ, излѣзълъ отъ министерството.

С. Костурковъ: Четохме го.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Ляпчевъ е доста краснорѣчивъ и нѣма нужда отъ поправки.

А. Ляпчевъ: Да не изброявамъ всички въпроси. Вториятъ голѣмъ въпросъ е липсата на каквото и да е единодушие въ разнитѣ органи на властта. Насъ дирекцията ни интересува само дотолкова, доколкото върви работата, за която тя е прѣдначена, но насъ ни заставлява дългътъ да питаемъ г. министъръ-прѣдседателя: това учрѣждение, което е при Министерския свѣтъ — азъ го тъй разбирамъ, г. министъръ-прѣдседателю, ...

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не е при Министерския свѣтъ.

А. Ляпчевъ: ... е ли то въ пълно разбирателство, поне въ таквава разбирателство, щото злѣ да не се отразява самата служба върху управлението изобщо на държавата? На този въпросъ не се отговори. Мене не ме интересува личността, мене ме интересува фактътъ, че отъ мѣсеци слушаме ние, че оставки има, а нито се приематъ, нито се отказватъ. А въпросътъ е другъ, въпросътъ е, че нѣма единство на властта, за да може да се кара работата. На този въпросъ Вие отговоръ не дадохте. Азъ Ви посочихъ още по-голѣмия въпросъ: създадохте нѣкакъвъ правилникъ, споредъ мене, нередовно за отношенията между главното командуване и Васъ; азъ отбѣлзахъ пълната дезорганизация въ тила, че този тилъ трѣбва иначе да се уреди, да се нагласи. И за тѣзи отношения Вие никакъвъ отговоръ не ни дадохте. Тамъ е същественото нѣщо, за да може да се организира дѣйствително този тилъ така, щото българската армия да може да издържи и да не

става това, което Вие някога сте видѣли въ Деде-Агачъ, и да бждете днесъ принудени, за жалостъ, въпрѣки всичкия Вашъ оптимизъмъ, да кажете, че не желаете да карате храни на границитѣ. Защото да бждешъ прѣдвидливъ, не значи да бждешъ страхливъ, а да бждешъ много храбъръ, не значи да бждешъ глупецъ. Само глупецътъ може да каже, че не се бои, само той може да бжде краенъ оптимистъ. А Вие, като уменъ човѣкъ, казвате, че не желаете да карате хранитѣ на границитѣ. И на този въпросъ Вие не ни отговорихте. Ние Ви посочихме редъ въпроси, по които Вие не сте направили нищо или сте замедлявали работата. Вие ни прочетохте много въпроси, които сте ги разрѣшили. Разбира се, ще ги разрѣшите. Но за ония въпроси, по които Вие не сте направили нужното, не ни отговорихте.

Нѣщо повече, г. министъръ-прѣседателю: азъ съмъ принуденъ отъ тая трибуна да се спра на работи, които Вие не трѣбваше да ги правите и сте ги направили, на въпроси, които не трѣбваше да разрѣшавате, а сте ги разрѣшили. Вие тукъ имате обичай да се хвалите, че, мимо комитети, мимо дирекции, сте наредили въпроса за солта, въпроса за захарта и т. н. Ние не разбираме туй. Ние разбираме, че Министерскиятъ съвѣтъ е въ правото си да контролира, но той не е въ правото си да върши лични ходотайства. Въ едно врѣме, когато има учрѣждение да урежда въпроса за солта, напр., министерството или кой да е министъръ върши прѣстѣпление, когато ходотайствува за солта, напр., въ Австрия, да се даде специално на нѣкого.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: А-а-а!

А. Ляпчевъ: То е прѣстѣпление, когато има дирекция да реди въпроса за захарта, Вие да го уреждате мимо очова, което тя реди по този въпросъ. Ами знаете ли Вие, че австро-унгарското правителство бѣше длъжно да Ви даде 2500 вагона захаръ споредъ съгласителното съ бившия комитетъ, и Вие отидохте задъ гърба на комитета да правите съгласение за хиляда вагона, като му дадохте равносѣйностъ 600.000 кгр. вълна, 600.000 кожи агнешки, овнешки и пр. и по цѣни такива, че, ако ги сравните, ще видите, че имате 20 милиона лева загуба за държавата. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата).

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: А-а-а! Не е вѣрно.

А. Ляпчевъ: Да, да. Вѣрно е. Азъ ще направя смѣтка и ще видите, че е вѣрно. Това е фактъ. — Нѣщо повече: Вие отивате да се излагате по единъ начинъ, недостоенъ за висотата на мѣстото, което заемате, като твърдите, че захарта на Гендовича, напр., не била захаръ за България, когато официални документи отъ Вашата легация — ето заповѣдайте, г. министъръ-прѣседателю — гласятъ, че захарта за Соколова и Димитрова, както онази, 10 вагона за Гендовича, е захаръ за България. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата).

Х. Гендовичъ: Не е вѣрно. Вие сами не сте чели документитѣ. Ще искамъ анкета. Глупости да не говорите! (Глъчка).

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

А. Ляпчевъ: Петъ минути ми изадохте. Азъ бѣлъжа.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Ляпчевъ! Оставатъ Ви още 3 минути.

А. Ляпчевъ: Идва въпросътъ за Драмско. Г. министъръ-прѣседателъ не изложи, че, отъ желание да бждемъ приятели съ детронирания кралъ Константинъ, който, споредъ мнѣнието на нѣкои, още могълъ да се върне на трона — азъ искамъ да се подчертае това — за да запазимъ връзки съ неговитѣ привърженици, нашитѣ власти трѣбвало да бждатъ любезни. Та г. министъръ-прѣседателъ, когато се съгласилъ съ дирекцията, тя да открие тамъ комитетъ, казалъ устно на директора или на нѣкого другитѣ тамъ: „Разрѣшавамъ да имате комитетъ, но внимавайте защото такива връзки ние искаме да имаме отатъкъ“. Ако това е вѣрно, питамъ се: каква нужда имаше да се продава 6 л. килограмътъ тази сѣщата солъ, ходотайствувана отъ правителството въ Австрия, и да се ограбва това население за приятелството ни спрѣмо неприятелитѣ на Венизелоса. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата) и да се повдига негодуванието на нашитѣ съюзници, които да се въз-

мушаватъ, че България има разбойничество, и да правятъ укори? И когато въпросътъ става извѣстенъ, когато се заяждатъ дирекция и правителство, какво излиза? Излиза, че министъръ-прѣседателъ не вече устно, а чрѣзъ министерско постановление, казалъ, че Драмско не може да се нарежда отъ дирекцията. Е, г. г. народни прѣдставители, кѣдѣ отиваме ние?

Но азъ имамъ дългъ още единъ другъ фактъ да помена и да прибавя новъ съкрушителенъ документъ. Той е слѣдниятъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Г. Ляпчевъ! Врѣмето мина.

А. Ляпчевъ: Слѣдъ стѣпването на нашитѣ войски въ Драмско и слѣдъ като ние станахме тамъ пълни господари, ако не се лъжа, на 4 юлий се назначиха наши власти. Всички стоки, които се намираха тамъ, въ това число и тютюнътъ, подлежаха на българскитѣ закони. А г. министърътъ на финанситѣ каза: тютюнитѣ, които до 4 юлий сѣ били закупени, . . .

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Ляпчевъ! 15-тѣ минути минаха. (Възражение отъ лѣвицата. Тропане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Г. Василевъ: Резиликъ! И часовницитѣ ще глътнете, и врѣмето ще глътнете!

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Григоръ Василевъ! Внимавайте какво говорите! Г. Ляпчевъ взема думата въ 8 ч. безъ 20 м., а сега е 8 безъ 5 м. (Прѣрекание между дѣсницата и лѣвицата)

А. Ляпчевъ: (Продължава да говори срѣдъ шума)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Продължително звъни) Г. Ляпчевъ! Нѣмате вече думата! Този правилникъ вие го писахте. Моля г. г. квесторитѣ да поканятъ г. Ляпчева да освободи трибуната. (Квесторитѣ отиватъ при А. Ляпчева. Отиватъ при трибуната и други народни прѣдставители отъ дѣсницата и лѣвицата)

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да продължи г. Ляпчевъ, но подиръ неговата рѣчь ще приключимъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже г. министъръ-прѣседателъ желае да продължи г. Ляпчевъ повече отъ 15 минути, и прѣседателството се съгласява на това за голѣмъ хатъръ.

Часътъ е 8. Съгласно правилника трѣбва да вдигнемъ засѣданието. Прѣседателството, обаче, моли да се продължи засѣданието, докато се изчерпи въпросътъ. Който е съгласенъ, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Прието.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Други нѣма да говорятъ.

А. Ляпчевъ: Ние се удивляваме: откъдѣ този голѣмъ интересъ отъ страна на Финансовото министерство да прави една загуба на държавата отъ 15% върху 10 милиона килограма тютюнъ, значи 1½ милиона килограма тютюнъ, който да го вземемъ отъ Драмско и Кавалско по 250 л., а който на пазара е минимумъ 30 л. — една разлика повече отъ 40 милиона лева? Откъдѣ този голѣмъ интересъ, тази голѣма щета отъ 40 и нѣколко милиона лева да се нанася на държавата? Ние се удивляваме! Е добръ, мене ми прѣдадоха слѣдната телеграма на една личностъ, не зная какво да кажа, но името на която често се споменава тукъ — хора, които прѣдставляватъ България и я позорятъ, позорятъ и васъ. Тя гласи: (Чете) „Манолитинъ“, София.

Берлинъ, 87.516. 157. 13/8. 12/30 п.

Частното писмо отъ 6 получихъ. Съдържанието много интересно. Много благодаря. Заради туй съобщете на Саламонски — псевдонимъ — евентуално съ помощта на „Веберъ“ или „Хасидъ“ да закупи колкото се може отъ областта на Кавала на цѣна съ 10 до 15 л. за оката споредъ качеството и мѣстото. Използвайте помощта на „Съединение“ — това е дружество „Съединение“, избройте кои господа влизатъ тамъ — . . .

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Тогава нѣмаше такова дружество.

А. Ляпчевъ: ... „тъй като тѣзи закупвания сѣ общи (за обща смѣтка). Въ случай до срока за купувания погрижете се съ горнитѣ господа и дружество за бързото транспортване въ (здрави) добри магазини въ Ксанти, тъй като „Хасидъ“ притежава достатъчно магазини. Чрѣзъ вашата телеграма № 2 съмъ напълно освѣдоменъ, и съ това се разрѣшава въпросътъ за вагонитѣ 123.985, вашата телеграма този пътъ безъ нумеръ. Ваша телеграма № 3 надѣвамъ се, че Вие съ всевъзможни помощи да изкарате отъ Кавала безъ 15%“ ...

Отъ лѣвицата: А-а-а!

А. Ляпчевъ: ... „по-рано закупената стока 1914/15 или 1916 „безъ манипулация“ — въ кавички, какво иска да каже, не зная — „и 7.000 бали готова стока „Херцогъ“, която скоро, поради изпращането ще ви съобща. Прѣдайте на другитѣ господа телеграфически интересующитѣ ги точки отъ моето съобщение! Нумерирайте всѣка телеграма! Този нумеръ е четири (4) — Манделбаумъ.“

С. Костурковъ: Все той!

А. Ляпчевъ: Манделбаумъ става една личностъ знаменитата. Манделбаумъ, не му зная историята въ България, но неговата история въ българския Парламентъ е грозна. Онзи день се чете телеграма пакъ отъ Манделбаумъ: „Азъ се видѣхъ съ бабалъка, азъ се разбрахъ и съ зетя“.

Н. Калчевъ: За Станишева е телеграмата, бабалъкътъ на Григоръ Василевъ.

А. Ляпчевъ: Моля Ви се. — Азъ констатирамъ, г. министре на външнитѣ работи, че спрѣмо този човѣкъ, който си позволява да дава подобна телеграма и да мърси нашата страна и който човѣкъ по моето дълбоко убѣждение въ Берлинъ само я е унижилъ, спрѣмо този типъ трѣбва да вземемъ нужнитѣ мѣрки, за да прѣстане България да се позори съ подобенъ почетенъ консулъ. И азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че цѣль Берлинъ и цѣла Германия, която го познава, ще рѣкопльска на българското правителство, ако изгони този типъ, защото хората тамъ го знаятъ. Той днесъ минава за човѣкъ — на кого мислите, г. министъръ-прѣдседателю! — на американски трѣстъ за цигаретки, за единъ човѣкъ долненъ въ германската държава. И когато викате: „Прѣдатели!“ тукъ, пазете се отъ апетититѣ на близки или далечни хора да не ни заведатъ въ най-голѣми прѣдателски гнѣзда, какъвто е случаятъ съ такива позорни хора, които опозоряватъ нашата държава.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Свършихте ли, г. Ляпчевъ?

А. Ляпчевъ: За честта на българския Парламентъ и за достоинството на българската държава и за личната чест на г. министъръ-прѣдседателя, която е засегната отъ този господинъ, азъ обичамъ да вѣрвамъ, че г. министъръ-прѣдседателятъ ще го прати тамъ, където му е мѣстото, и да прѣстане той да прѣдставлява България.

Г. г. народни прѣдставители! Инцидентно принуденъ да изтъкна и тази нежелателна за мене работа, азъ се повръщамъ къмъ края на миситъ нѣколко думи по случай интерпелацията. Изброихъ защо ние не можемъ да бѣдемъ доволни отъ отговора. Прибавямъ като заключение и думитѣ на г. министъръ-прѣдседателя, въ които има патриотизмъ и които намиратъ отзвукъ и у насъ, защото патриотизмътъ не е титла, съ която може да се гордѣе само нѣкой. Тѣ сѣ: „Недѣйте заблуждава хората отъ вънъ, недѣйте всѣва страхъ за гладъ, недѣйте деморализира страната, която има нужната твърдостъ, за да издържи докрай“. Е добръ, тъкмо тѣзи сѣ съображенията, които сѣ ни довели тукъ. Вие мислѣте и четете какъвто щете тукъ, но насъ само това ни е довело тукъ, защото знаемъ, че нѣма да ни лѣтятъ кой какво е мислитъ — оръжие играе насрѣща. И затова прѣдъ българската войска за всичко, което става, като не сме глухи на всичкия онзи гътнежъ, ние съ това запитване подканяме правителството къмъ работа. Но не бидейки удовлетворени въ най-смѣщенитѣ въпроси, ние сме длъжни да прѣдложимъ на Народното събрание да вземе слѣдния дневенъ редъ, който е въ настоящия моментъ богоспасемъ: — нека се помни тази моя дума — (Чете) „Народното събрание, следъ като изслуша дебатитѣ и обясненията на г. министъръ-прѣдседателя по него, намира, че тѣ сѣ свършено незадоволителни за него“ — за Народното

събрание — „и минава на дневенъ редъ“. (Рѣкопльскане въ лѣвицата и лѣвия центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателятъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: По първия въпросъ за митницитѣ. Той е въпросъ, съ който правителството се занимава, и г. Ляпчевъ знае, че то се занимава съ него. Ние сме вече къмъ разрѣшението на този въпросъ, да си туримъ наши чисти български митници на прѣдѣлитѣ.

По отношението на тютюна, кой е печелилъ и какво е печелилъ, най-малко правителството е заинтересовано. То е заинтересовано дотолкова, доколкото има доходъ за държавата, но оттамъ-нататъкъ търговията е свободна. Манделбаумъ е името на нашия почетенъ генераленъ консулъ въ Берлинъ. Тя е стара фирма, голѣма фабрика на цигари. Въ тази фабрика самъ г. Ляпчевъ е ходилъ и е изучавалъ подробно какъ е спекулирала тази фабрика, какъ е спечелила милионитѣ, защото този човѣкъ е купувалъ тютюнъ отъ България, отъ Дупнишко, Драмско, Сѣрско не откакто е станалъ нашъ почетенъ консулъ, ами откакто е станалъ търговецъ. Г. Чапрашиковъ знае, може би, много добръ; на неговитѣ агенти, които сѣ дохождали въ Дупница, може да е продавалъ даже тютюнъ. Не знаемъ, защото не съмъ търговецъ на тютюнъ, но тази телеграма, която се прочете, не зная доколко е съ такова съдържание, щото да изтрѣпнемъ ние тукъ всички, че той е единъ експлоататоръ. Макаръ да е, нѣма да му дадемъ да бѣде такъвъ. Нѣма имена, не виждамъ тамъ имена, но понеже е почетенъ генераленъ консулъ, и получавамъ отъ него редовно рапорти — вие всички го знаете, които сте ходили въ Германия, знаете му богатството, знаете, че е почетенъ гражданинъ на София съ неговитѣ благотворителности и т. н. — азъ вземамъ актъ отъ това и ще изпитамъ, ще узная какъ е. Ние имаме тукъ една комисия, която продължава да разслѣдва онѣзи прѣстъпления — ако такива има — които се изтъкватъ тукъ, отъ трибуната, ще ги дадете тѣзи телеграми, ще види отъ кого сѣтъ, какъ сѣ дошли, безъ да се хвърля упрѣкъ и калъ върху извѣстни лица, защото, ако се казва „бабалъкъ“ или „зетъ“, не съмъ само азъ бабалъкъ и не само азъ имамъ зетъ.

А. Ляпчевъ: Ама Вие правихте пътуване за Мюнхенъ и той прави алюзия на Вашето пътуване въ Мюнхенъ — че ще Ви срещне и ще Ви говори. Тѣзи работи сѣ много печални, и чужденцитѣ ги знаятъ.

Д. Кьорчевъ: Г. Ляпчевъ! Не заслужава за Манделбаумъ толкова много да се говори!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Когато отидохме въ Виена и Берлинъ, не можахме да бѣдемъ тъй свободни да се срѣщаме съ търговци и банкери, и не сме видѣли никого, освѣнъ единъ-двама кореспонденти, прѣпоръчани отъ правителството, за да имъ дадемъ интервю по политиката, защото много желаеха да чуятъ нѣщо за България. Оттамъ нататъкъ азъ ви заявявамъ най-положително, че нито зная дали е дохождалъ Манделбаумъ въ Мюнхенъ и не зная защо ще е дохождалъ въ Мюнхенъ, когато азъ бѣхъ въ Берлинъ. Въ Берлинъ зная само единъ хотелъ и Wilhelmsstrasse, и отъ хотела отидохъ на трена; азъ не познавамъ Берлинъ. Ходихъ въ Потсдамъ, взеха ме въ затворенъ автомобилъ, минахъ прѣзъ снѣговетѣ, върнахъ се просто на гарата, и оттамъ — въ България, нищо не можахъ да видя. Но тъй, ако е ималъ да се интересува нѣщо, щѣше да ми каже, и азъ щѣхъ да му кажа какво е въ България. Защото нѣма нищо чудно, ако дойде единъ търговецъ, единъ банкиръ при министъръ, както дохождатъ тукъ и правятъ визита не само на мене, ами и на шефоветѣ отъ опозицията. Азъ знамъ много добръ, че мнозина сѣ ходили при Малинова, че мнозина сѣ се виждали съ г. Теодорова, че мнозина сѣ се срѣщали съ второстепенни и третостепенни българи отъ опозицията и отъ болшинството. Ние не можемъ да спремъ това. Но когато има прѣстъпление и когато се изтъква тукъ отъ трибуната най-сериозно, както го прави г. Ляпчевъ, ние ще вземемъ мѣрки и ще изпитаме, защото не сме ние, които ще дадемъ на милионеритѣ да взематъ и други милиони — по-хубаво е паритѣ да останатъ въ България. Какъвъ човѣкъ е? Има аგრеманъ официаленъ, събрани сѣ свѣдѣния въ неговото дѣло въ Министерството на външнитѣ работи.

Той е комерциеръ; прѣпорѣчанъ е отъ търговската камара въ Берлинъ, прѣпорѣчанъ е и отъ правителството — другъ пътъ нѣма, за да се назначаватъ почетни консули. Има единъ купъ заявления, особено отъ врѣмето на г. Гешова, а също и отъ Малиново врѣме, за назначаване почетни консули, но всички стоятъ въ дѣлата. Ако сега напослѣдъкъ назначихме въ Германия нѣколко консули, то е защото виждаме, че има нужда отъ тѣхъ, защото сѣм полезни за България. Какво ще кажете вие на това, че Чернагора има най-много почетни консули въ всички държави? А пъкъ въ врѣмето на г. Гешова не само такива консули се назначиха, но се назначиха и търговски аташета съ голѣми права, както бѣше назначенъ единъ еврейинъ отъ София, който сега разиграва една не твърдѣ честна игра. . .

Нѣкой отъ дѣсницата: Малеро.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Малеро. — . . въ Швейцария и манава за български търговски аташе въ Парижъ, който минава за голѣмъ търговецъ на вина, но никога не е търгувалъ съ вина, а съ друго нѣщо. Можемъ да се излъжемъ, можемъ да назначимъ нѣкой консулъ, прѣпорѣчанъ отъ чуждо правителство, и да не излъже добъръ, както е станало въ врѣмето на г. Гешова съ почетния консулъ въ Антверпъ — не му знай името, но знамъ, че такъвъ е билъ назначенъ, но послѣ се оказало, че той е билъ замѣненъ въ нѣкакво прѣстъпление.

Нѣкой отъ лѣвицата: Оставете тѣзи работи!

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Азъ съмъ длъженъ да дамъ обяснения, защото се касае за единъ почетенъ генераленъ консулъ на България и, ако сме се излъгали, много лесно може да се поправи тази работа.

Тѣй че дневниятъ редъ, който се прѣдлага отъ г. Ляпчева, азъ не го приемамъ, защото считамъ, че Събранието е достатъчно освѣтлено отъ моитѣ обяснения, които бѣха основани на факти и на данни, проверени официално, и, слѣдователно, азъ се надѣвамъ, че то ще е довошно и ще приеме единъ дневенъ редъ, отъ който да се види, че азъ и моитѣ другари, българското правителство, имамъ довѣрието на Народното събрание. (Ръкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Георги Кирковъ, съ прѣдупрѣждение, че ни една минута повече нѣма да дамъ да се говори.

Г. Кирковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Моятъ другаръ Василь Коларовъ обстойно и подробно разви нашето запитване по въпроса, който днесъ ни занимава; на мене остава само да дамъ своя отговоръ на отговора на г. министъръ-прѣседателя въ опрѣделеното и даденото ми отъ правилника врѣме.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Точно 15 минути.

Г. Кирковъ: Нито повече, нито по-малко. — Трѣбва да заявя отъ името на нашата група, че ние не сме доволни отъ отговора на г. министъръ-прѣседателя. Този отговоръ не само е незадоволителенъ, но той, собственно, не засѣга даже и важнитѣ въпроси, които на насъ ни вълнуватъ. Г. министъръ-прѣседателъ си облекчи задачата; той се помѣжи да ни обрисова една картина много хубава и слѣдъ това опита се малко нѣщо да пораздѣли оппозицията, понеже мислѣше, че тя е здраво сплотена и като цѣла фаланга отива срѣщу него. Срѣдствата, съ които той си послужи, не бѣха съвсѣмъ сполучливи.

Въпросътъ, който на насъ ни занимава — въпросътъ за прѣхраната на населението и войската, въпросътъ за прѣхраната на българския народъ — е важенъ и на тѣзи въпросъ г. министъръ-прѣседателъ ни даде успокоителни, но на приказка само успокоителни свѣдѣния, а не даде онзи отговоръ, отъ който да се види наистина, че ние въ това отношение сме гарантирани за едно по-близко или по-далечно бъдеще. Г. министъръ-прѣседателъ изпуста най-важната страна, която се хвърля въ нашитѣ очи днесъ. Несъмненъ фактъ е, че въ България въ сѣщностъ нѣма и правителство.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: А-а-а!

Г. Кирковъ: Не бързайте, съ „а-а-а“ че се отговаря. — Въ България има три правителства: едното живѣе въ Кю-

стендилъ, другото на ул. „6 Септемврий“ и третото въ зданието на г. Гендовичъ и единъ факторъ отгорѣ, който бди надъ всички, а най-малката властъ, за съжаление и за наше дълбоко огорчение, — това е българскиятъ Парламентъ. Е добръ, тия три правителства сѣм въ постоянно триене, въ постоянна борба, макаръ тѣ да сѣм единодушни въ едно отношение: пазене на себе си и прикриване на своитѣ дѣла прѣдъ българския народъ, защото и цензура, и военно положение се богато използватъ и отъ едното, и отъ другото, и отъ третото правителства. Но тѣ помежду си се ядатъ. Не е тайна — и туй трѣбва да се каже открито прѣдъ българския народъ — че Главната квартира, Главното командване чувствува себе си като единъ неотговоренъ факторъ, чувствува себе си като едно правителство, като една властъ, която прѣдъ никого не отговаря, не отговаря и прѣдъ българския народъ. Тя си нарежда и си свирѣ свирката така, както тя си иска. Българското правителство, което тукъ отговаря и на което ние сега мажемъ главата съ сапунъ, въ лицето на г. министъръ-прѣседателя, се стараеше да се умие и отъ едното и отъ другото правителства. И ако имаше, тѣй да се каже, нѣщо вина, то я хвърля на тѣзи правителства, а то направило всичко, одобрило всички наредби на дирекцията, съгласило се съ всичко съ Главната квартира. Ако има нѣщо чурукъ въ тази работа, очевидно, вината не лежала върху него, а върху другитѣ двѣ правителства. Е добръ, азъ лично въ миналитѣ засѣдания, прѣзъ миналитѣ сесии имамъ случая да посоча на тая именно тройственостъ въ управлението, която е една само отъ причинитѣ, и за оная поквара и за онова, на което ние сме свидѣтели днесъ въ България. Единъ фактъ ще ви покажа. Само тукъ, въ София, Главното командване има своя тайна полиция. Военното министерство има своя тайна полиция, и дирекцията, и тя има своя. Това е едно Елдорадо наистина за шпионитѣ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Изпусна и летата — дворцовата.

Г. Кирковъ: Да, благодаря за прибавката. — Всичко това е взето отъ фронта и дотърено тукъ. Маса случаи има такива: войници, които се връщатъ отъ отпускъ и отиватъ на фронта, се обезпокояватъ отъ нѣкакви-си пакъ агенти по треноветѣ, които насила имъ отнематъ това, което носятъ на фронта, като казватъ, че било забранено масло, било забранено яйца да се носятъ. Въ всѣки случай искамъ да кажа, че никаква законностъ нѣма. Подъ прикритието на военното положение и на тая цензура вие на всѣка крачка имате власти, които не ги знаете какви сѣм, които отиватъ по пазаритѣ, които не ги знаете стоки, които не сѣм забранени, откъсватъ ги, дѣлятъ ги помежду си. Не искамъ да се спирамъ на отдѣлни факти.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Това сѣм коцкари.

Г. Кирковъ: Това е именно за съжаление, че много коцкария е влѣзло въ управлението. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата, лѣвия центъръ и крайната лѣвица) И това се насърчава отгорѣ, защото отсъствието на свободенъ печатъ и на възстановени конституционни гаранции е най-благоприятната атмосфера за вирѣнето на политически и други коцкарлъци. Всички тѣзи елементи, които се явяватъ елементи на развала, на развратъ, на провала у насъ, не биха могли да вирѣятъ, ако всѣки день биха се туряли на позорния стълбъ, ако всѣки день биха се намирали прѣдъ сѣда на общественото мнѣние въ печата и слѣдъ това да се пращатъ въ сѣдилищата. По този начинъ управлението ви, казвамъ, гние всѣкидневно; вие се изхавявате като правителство, защото вие, г-нѣ Радославовъ, сте казали: „Азъ съмъ се заловилъ и докрай ще карамъ“. Но тогава ще прѣживѣемъ онова, на което днесъ сме свидѣтели въ Италия, която сега е нагазена отъ полковетѣ на нашитѣ съюзници.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Недѣйте ни сравнява съ Италия.

Г. Кирковъ: Позволете ми да познавамъ положението и тамъ, и тукъ. И тамъ също така една оргия за плячкосване, за печелене вилнѣе, и е замрѣлъ всѣки интересъ и грижа за народнитѣ маси. И когато тѣзи маси, останали гладни, поискаха хлѣбъ и се възбунтуваха, правителството на Сонино ги потуши съ кръвъ, а отговорътъ на това бѣше, че италианската армия бѣга днесъ въ паническо бѣгство назадъ. Това е положението, което се създаде. Азъ съмъ най-голѣмъ оптимистъ, азъ виждамъ какво става въ нашата

страна и казвамъ, че подобно явление и подобно управление, което насажда всичко това, не минава безнаказано, рано или късно то ще даде своите резултати.

Отъ друга страна цѣлата буржоазия у насъ въ всички управляющи партии сѣщо ние я виждаме тукъ да излиза съ страшно обвинение, тя участвува сѣщо въ насаждането на тази развала, тя сѣщо участвува въ изграждането на икономическото и финансово богатство на буржоазията и то сѣщо сѣщитѣ сръдства, каквито вие отъ тази страна (Сочи дѣсницата) употребявате. И ние напоследѣтъ присѣствуваме на една схватка, нахвърляли сѣ се като чакали въ тъй наречения тютюнъ, чуваме рѣжжене, търкане въ тая жажда за печалби. Това е единъ милиардъ, какъ да го оставишъ така? И виждаме, че това се прѣнесе въ Парламента и като въ огледало, като въ капка вода се отрази това, което става навънъ. Ние виждаме опозиционни партии противъ правителството. Сѣщо и ние сме противъ, но азъ питамъ: какъвъ лозунгъ давате днесъ, въ този моментъ, когато правителството не дава никакъвъ лозунгъ? Дѣ е тѣхниятъ лозунгъ, какво искатъ тѣ въ днешния моментъ? Тѣ го казаха вече. Тѣ стоятъ по външната политика на една дѣска съ правителството, тѣ не сѣщо доволни само по вътрѣшната политика. Въпросътъ е: кой е измѣкналъ, кой е успѣлъ повече да измѣкне. И азъ искамъ да кажа истината, че въ всичкото това възмущение, което чуваме отъ една страна, лежи завистъята: защо азъ не съмъ тамъ?

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Вѣрно. (Рѣжкоплѣскане)

Г. Кирковъ: Азъ говоря истината въ тая свещена ограда. Е добръ, при засѣването корупцията отгорѣ, при подържането ѝ отъ другитѣ партии ние сме свидѣтели днесъ на тоя резултатъ. Единиятъ комитетъ за обществена прѣвидливостъ грѣмна, нищо не излѣзе отъ него; отъ втория сѣщо нищо не излѣзе; третиятъ — дирекцията, и тя грѣмна вече, ако не тя, директорътъ е въ оставка и нейнитѣ кола скърцатъ, колкото щете, г-нъ Радославовъ, да ги мажете, защото главното прѣпътствие е войната.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Кирковъ! Наближава врѣмето да свършите.

Г. Кирковъ: Второ, вие не можете да организирате прѣхраната, да създадете евтинъ животъ, да създадете благоприятни условия за животъ въ таква едно врѣме, особено въ врѣме на война, защото не можете да се простите съ основата. Вие едновременно искате да задоволите и вълка и агнето. Има едно отъ двѣтѣ: или вие ще приемете, че държавата туря всичко въ рѣцѣтъ си и тогава нормира цѣни, тогава разпрѣдѣля продукти, или пъкъ, както държавата днесъ е направила — половинката иззема, а другата оставя на свободна търговия, на отдѣлната частна спекулация. Отчасти държавенъ монополъ, отчасти частенъ монополъ, а това е едно противорѣчие, и ние имаме слѣдния резултатъ: дирекцията нормира цѣни и ги покачва; сварва масъта 7 л., покачва я 12 л., тя става 20 л. Ние днесъ горимъ газъ 7 гроша литѣра, дирекцията я взема. По какъвъ начинъ? Защо е тъй скѣпа? Солта защо е скѣпа? Налъ е плячка на евтина цѣна, а я плащаме по-скѣпо, отколкото сме я плащали по-рано. Очевидно, дирекцията увеличава всички тия тежести на населението, за да издържа себе си и по този начинъ влошава живота на ония широки народни маси, които иматъ нужда днесъ отъ намаляване, снижаване цѣнитѣ на продуктите. Тя увеличава всѣки день скѣпотията. Голѣмата, основната прѣчка е самата война. Затова още отъ самото начало прѣди двѣ и половина години ние бѣхме противъ войната и заявяваме днесъ, че не сѣ въ състояние българската държава и българската буржоазия въ лицето на тия (Сочи лѣвницата) и ония (Сочи дѣсницата) да спратъ скѣпотията, защото и тѣ бѣха въ комитета, и тѣ имаха единъ комитетъ, въ който работѣха заедно и дадоха доказателства за своето безсилие. Прѣчи ли правителството или не, не е важно — общо е безсилно. Българската буржоазия ангажира българския народъ, тласна го насила въ тая кръвопролитна, страшна война и тя се оказа негодна да организира прѣхраната и живота на туй население. Тя се събира тукъ, въ Парламента, оскърбява и самия Парламентъ, понижавайки неговото достоинство, като се кара кой и колко елмезета тютюнъ сѣщо изнесли и кои не сѣщо изнесли. Ето кое е възмутително и затова казвамъ, че това правителство е прѣживѣло вече себе си, то е надминало себе си, на него отсѣствува правото да живѣе. Ние искаме миръ по-скоро, защото само мирътъ ще ни даде възможность криво-лѣво да изплуваме отъ батака. Азъ не се възхищавамъ отъ тая кар-

тина отъ завоюване или обединение, както я нарича министъръ-прѣседателътъ. Всичко туй е написано на въздуха. Войната продължава, краятъ ѝ никой не вижда. Какъвъ ще бѣде крайниятъ резултатъ — не сте вие господари, нито кайзеръ Вилхелмъ. Моето убѣждение е, че тази война ще се свърши безрезултатно. Миръ нѣма да имаме ние отъ правителствата, тѣ дадоха доказателства, че не сѣ въ състояние да го докаратъ. И доказателство голѣмо за това е, че въ всички страни днесъ, и вражески и приятелски, правителствата падатъ, правителствата се рушатъ и падатъ подъ тежестъта на великото прѣстѣпление, извършено надъ човѣчеството, (Рѣжкоплѣскане отъ лѣвния центъръ, лѣвницата и крайната лѣвица) падатъ подъ тежестъта на собственитѣ си грѣхове, подъ тежестъта на капитализма. Неговото съществуване е подровено днесъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Свършвайте, г. Кирковъ!

Г. Кирковъ: Свършвамъ. Ето защо четената отъ г. министъръ-прѣседателя наша декларация насъ не ни смущава, ние не се срамуваме отъ нея, ние сме горди съ нея.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Кирковъ: Ние съ тая декларация сме готови всѣки моментъ — само вдигнете военното положение и цензурата — да отидемъ на избори, да апелираме къмъ българския народъ, който не иска нѣщо чуждо, не иска завоювания, не иска анексии, а иска миръ и своето и на другитѣ право да живѣятъ самостоятелно. (Рѣжкоплѣскане въ крайната лѣвица).

Прѣдъ видъ на това нашата група прѣдлага слѣдния дневенъ редъ: (Чете) „Свѣтовната война, въ която участвува и България, лиши страната отъ вносъ на много прѣдмети, нанесе тежъкъ ударъ на нейнитѣ собствени стопански сили, дезорганизира производството ѝ и така създаде голѣма криза въ снабдяването на народа съ прѣдмети отъ първа потребность, която може да се отстрани само съ прѣкрятването на войната.

Завоевателната националистическа политика на правителството се вдъхновява само отъ интереситѣ на българския и чуждия капитализмъ и монархизмъ, които използватъ войната — българскиятъ, за да засили икономически, политически и социално своето господство надъ пролетариата и широкитѣ народни маси, а чуждиятъ, за да установи окончателно владичеството си надъ стопанскитѣ извори на страната.

Насърчаваната отъ правителството корупция и поддържаната отъ него военна диктатура съ военнитѣ сѣдилища, цензурата, забраната на събранията и пр. отнематъ всѣка възможность да се внесе каквото и да е подобрене въ снабдяването на народа съ прѣдмети отъ първа необходимостъ.

Затова Народното събрание, като заявява, че само незабавното прѣкрятване на войната и вдигането на военното положение ще отстрани продоволствената криза въ страната, изказва недовѣрие на правителството за слѣдваната отъ него завоевателна капиталистическа и грубо подтисническа политика и минава на дневенъ редъ“.

Г. г. народни прѣдставители! Нашата страна, казаха всички, прѣживѣва министерска криза. Не, това е най-малкото нещастие. Нашата страна прѣживѣва дълбока криза въ себе си, и Парламентътъ трѣбва да бѣде достоенъ да я лѣкува. Не е ли достоенъ, българскиятъ народъ, гледайки какъ се свалятъ правителства слѣдъ правителства, ще пристѣпи къмъ...

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно звъни. Рѣжкоплѣскане въ крайната лѣвица) Има думата г. Константинъ Панайодовъ.

К. Панайодовъ: Г. г. народни прѣдставители! Интерпелацията, която е прѣдметъ на разискване въ продължение на повече отъ двѣ недѣли, се отнасяше до прѣхраната на страната. Всѣки бѣше въ правото си да очаква, че тѣзи, които излѣзоха на трибуната да говорятъ по тази интерпелация, ще да укажатъ извѣстни слаби страни въ реда, по който става прѣхраната въ България, защото прѣхраната на страната, на населението и войската става не по едни произволни правила, създадени отъ нѣкой комитетъ, отъ правителството или дирекцията, а става възъ основание на

единъ законъ, който тукъ, въ Народното събрание, бѣше разискванъ и приетъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

И всѣки, който претендира да знае, че по извѣстна отрасль отъ дѣятелността на тази дирекция, която въз основа на този законъ съществува, се дѣйствува злѣ, или же ако правителството по извѣстна отрасль на тази дѣятелностъ дѣйствува злѣ, длъженъ бѣше да покаже, кои сѣ тѣзи закони, които се нарушаватъ отъ закона за дирекцията, и трѣбва ли да се въведатъ нѣкои подобрения, измѣнения или не. Това ние очаквахме отъ г. г. интерпелаторитѣ да чуемъ. За голѣмо съжаление, 90% отъ всичко това, което се говори отъ тѣхъ, не се отнасяше до въпроса за прѣхраната. То се отнасяше за войната, за тайната полиция, за цензурата, за мира и т. н., обаче не за прѣхраната, не за облѣклото, не за отоплението, освѣтлението, които трѣбва да се дадатъ на населението и армията. Съ голѣмо внимание ние изслушахме всички оратори, за да изчерпимъ нѣщо съществено, което да ни доведе до единъ резултатъ, резултатъ, споредъ който или правителството да внесе новъ законопроектъ за нѣкакво подобрене или измѣнение, или пъкъ депутатитѣ по своя частна инициатива да направятъ едно законодателно прѣдложение за извѣстни подобрения въ закона за дирекцията. Сега, г. г. народни прѣдставители, слѣдъ всичко това, което чуехме, ние можемъ да кажемъ само едно нѣщо, че, колкото се отнася до прѣхраната, ние нѣщо съществено чуехме само отъ устата на г. министър-прѣдседателя, и то бѣше съобщенията, които той направи за всички постановления, които Министерскиятъ свѣтъ е взелъ заедно съ Дирекцията за прѣхраната. Прочее, сега, засега при тѣзи обяснения, които се дадоха отъ г. г. интерпелаторитѣ и отъ г. министър-прѣдседателя, ние можемъ да поддържаме, че това, което той отговори на малкото пелаторитѣ и отъ г. министър-прѣдседателя, ние можемъ статисти съ документитѣ, съ постановелнията на дирекцията и Министерския свѣтъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ние не сме да не забѣлжимъ кое бѣше въ сѣщностъ стремлението и желанието на интерпелаторитѣ. Тѣ не се скриваха даже, като изказваха своитѣ мнѣния главно по политиката на правителството и даже нѣкои отъ тѣхъ изрично заявиха, че политиката на правителството е фалирала, и то трѣбва да си отиде. На това ние ще отговоримъ, че при тѣзи резултати на тази политика, която имаме ние сега-засега, и дума не може да става, че политиката на правителството е била фалирала или че тя върви по неправиленъ пътъ. Тази политика на сегашното правителство не е нова, не е отъ миналата година, не е отъ прѣди 2—3 години, тя е една политика на партиитѣ, които се наричатъ националистически, и която датира отъ прѣди 30 години. Тази е политиката, която наврѣмето си бѣ иногурирана отъ великия гражданинъ Стамболовъ въ своята си борба противъ завоевателната руска политика на Балканския полуостровъ; тази е политиката, която въ продължение на 30 години бѣше атакувана отъ разни страни, обаче която въ края на краищата възтържествува, защото българскиятъ народъ видѣ, че постижението на неговитѣ идеали, неговото обединение може да бѣде постигнато само, ако се поддържа онази политика, която бѣше провъзгласена прѣди 30 години и участници на която, заедно съ Стамболова, бѣха нѣкои отъ по-старитѣ сегашни г. г. министри. И резултатъ на тази политика е добиването на всички онѣзи земи, за които българскиятъ народъ е аспириралъ отъ вѣкове. Днесъ-заднесъ, българскиятъ народъ владѣе онѣзи земи, които и исторически, и етнографически му принадлежатъ. Българскиятъ народъ чуждо не владѣе, той чужда земя не желее и заради туй ние сме въ правото си да говоримъ прѣдъ цѣлия свѣтъ: ние можемъ да приемете единъ миръ върху базата на отказъ отъ анексии, този, обаче, отказъ не се отнася до България, защото на Балканския полуостровъ за насъ, за българитѣ, анексии нѣма, за насъ има освобождение на своитѣ сънародници отъ чуждо иго, за насъ има събиране на българскитѣ земи, обединение на българския народъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Ние това обединение го постигнахме и ще го постигнемъ въ съюзъ съ централнитѣ сили и Отоманската империя. Този съюзъ вече даде своитѣ резултати, този съюзъ се заякчи, закрѣпи не само въ братството по оръжие, не само въ едноврѣмното проливане на кръвъ противъ общия неприятель, но и съ най-сърдечни и близки сношения между народитѣ и между държавнитѣ глави. Ние бѣхме честити да видимъ недавна между себе си водителя на германския народъ, кайзера, който сжщеврѣменно е

прѣвъ между държавнитѣ мъже на централнитѣ сили, които водятъ своитѣ народи къмъ защитата на своето сжществуване, къмъ защитата на свободата, на обединението и на цѣлостта на своитѣ нации. И ние се гордѣемъ, че единъ великъ държавенъ глава, който надминава по своята демократичностъ и прѣдседателя на френската република, и Лойдъ Джорджъ, и Керенски, дойде тукъ между насъ да потвърди съ своето присжствие твърдостта на съюза, и да се убѣдимъ, че всичко това, което ние считаме за свое, ще бѣде наше, че нашиятъ идеалъ ще бѣде осжщественъ, и че съюзницитѣ сж готови заедно съ насъ да отстояватъ докрай интереситѣ на българския народъ. Г. г. народни прѣдставители! Въ това врѣме, когато ние сме свидѣтели, че нашитѣ съюзници въ Италия работятъ не само за тѣхъ си, но и за насъ и разгромяватъ една отъ силитѣ на нашитѣ противници, ние ще направимъ най-голѣма грѣшка, ако отидемъ да внасяме пертурбация въ духа на българския народъ, да смущаваме хода на събитията, хода на войната и да внасяме недоразумѣния между насъ си.

Зарадъ туй, като намирамъ, че опозиционнитѣ партии въ случая не изказаха нищо съществено по прѣхраната, че всички тѣхни обяснения и атаки на правителството сж неоснователни, и че обясненията на г. министър-прѣдседателя сж задоволителни, азъ прѣдлагамъ Народното събрание да вземе рѣшение да мине чисто и просто на дневенъ редъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателътъ: Има прѣдложени три дневни реда. Единиятъ, който прочете г. Кирковъ, другиятъ, който прочете г. Ляпчевъ именно: (Чете) „Народното събрание, слѣдъ като изслуша дебатитѣ и обясненията на г. министър-прѣдседателя по него, намира, че тѣ сж съвсѣмъ незадоволителни за него и минава на дневенъ редъ“, и третиятъ дневенъ редъ, който прѣдложи г. Панайотовъ, именно: (Чете) „Слѣдъ като Събранието изслуша обясненията на г. министър-прѣдседателя и като ги намира задоволителни, минава чисто и просто на дневенъ редъ“.

Споредъ правилника, подлежи най-напрѣдъ да се гласува този дневенъ редъ, който казва, че чисто и просто се минава на дневенъ редъ.

А. Христовъ: Има прѣдложение за поименно гласуване.

Прѣдседателътъ: Има прѣдложение за поименно гласуване. Отъ страна на болшинството 120 души сж подписали едно прѣдложение за поименно гласуване. Сжщо такова прѣдложение има и отъ страна на малцинството, подписано отъ повече отъ 20 души. Съгласно правилника, туй искане подлежи на гласуване. Ако Събранието го приеме, ще се гласува поименно. Които сж съгласни да се гласува дневниятъ редъ поименно, да си вдигнатъ ржката. Единодушно прието.

Чл. 46 отъ правилника за вжтрѣшния редъ казва: (Чете) „Гласоподаването бива лично, а именно:

1. явно:
 - а) чрѣзъ вдигане ржка;
 - б) чрѣзъ ставане и сѣдане;
 - в) чрѣзъ записване саморжчно имената си и
 - г) поименно.
2. Тайно: чрѣзъ бюлетини.

Първитѣ два начина на явно гласуване ставатъ по усмотрение на прѣдседателя, а вторитѣ — по рѣшение на Събранието. За гласуване чрѣзъ записване имената си приготвятъ се отъ секретаря по два листа; върху единия листъ се подписватъ прѣдставителитѣ, които сж за, а върху другия, които сж противъ прѣдложението. Тѣзи листове се прилагатъ за пазене при протокола на засѣданието.

Поименното гласоподаване става чрѣзъ прочитане отъ секретаря имената на прѣдставителитѣ и отзоваването имъ за или противъ“.

Министър-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Които сж за дневния редъ на г. Панайотова, ще отговарятъ, сж за.

Прѣдседателътъ: Ще гласуваме дневния редъ, прѣдложенъ отъ г. Панайотова. Г. секретарятъ ще вика единъ по единъ г. г. прѣдставителитѣ и тѣ ще казватъ за, противъ или въздържамъ се.

Секретаръ П. Панайотовъ: (Чете списъка, и народнитѣ прѣдставители гласуватъ)

- Георги Абаджиевъ — за;
Абединъ Мехмедъ Джелалъ — за;
Михаилъ Аврамовъ — за;
Никола Алтимирски — за;

Георги п. Анастасовъ — за;
Захарий Ангеловъ — противъ;
Константинъ Апостоловъ — за;
Никола Апостоловъ — противъ;
Димитъръ Арнаудовъ — противъ;
Марчо Атанасовъ — противъ;
Недѣлко Атанасовъ — противъ;
Никола Атанасовъ — противъ;
Щерю Атанасовъ — за;
Салимъ Ахмедовъ — за;
Тефикъ х. Ахмедовъ — за;
Иванъ Багаровъ — за;
Жечо Бакаловъ — за;

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Министритѣ нѣматъ право да гласуватъ.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Азъ, ако нѣмамъ довѣрие въ себе си, у васъ ли ще имамъ? Азъ имамъ мнѣние. Това е Сакъзовски парламентаризмъ отъ ХХ вѣкъ.

Министъръ Х. И. Поповъ: Това и дѣцата го знаятъ.

Прѣдседателтъ: (Звъни) То е другъ въпросъ, сега гласуваме.

Секретаръ П. Панайотовъ: (Продължава да чете)

Цанко Бакаловъ — противъ;
Милко Бечевъ — противъ;
Димитъръ Благоевъ — противъ;
Стефанъ С. Бобчевъ — противъ;
Христо Божички — противъ;
Константинъ Бозвелиевъ — противъ;
Александъръ Ботевъ — противъ;
Стоянъ Божковъ — за;
Христо Бояджиевъ — (отсѣтствува);
Недѣлко Бракаловъ — въздържа се;
Атанасъ Буровъ — противъ;
Д-ръ Борисъ Вазовъ — противъ;
Панко Вангеловъ — за;
Григоръ Василевъ — противъ;
Костадинъ Василевъ — противъ;
Д-ръ Димитъръ Вачовъ — за;
Александъръ Величковъ — противъ;
Иванъ Велчевъ — за;
Йонко Веселиновъ — за;
Илия Вълчевъ — за;
Милушъ х. Вълчевъ — противъ;
Тома Вълчевъ — противъ;
Христо Гендовичъ — за;
Георги Генковъ — за;
Д-ръ Никола Георгиевъ — противъ;
Д-ръ Христо Георгиевъ — за;
Дѣлчо Георгиевъ — противъ;
Събо Георгиевъ — противъ;
Тодоръ Георгиевъ — за;
Илия Георговъ — противъ;
Атанасъ Германски — за;
Иванъ Гешовъ — противъ;
Д-ръ Александъръ Гиргиновъ — противъ;
Георги Голевъ — за;
Василь Гулевъ — за;
Д-ръ Лазаръ Дагоровъ — за;
Георги Данаиловъ — противъ;
Д-ръ Стоянъ Даневъ — противъ;
Петъръ Даскаловъ — (отсѣтствува);
Юрданъ Дечевъ — за;
Димитъръ Джанкардашлийски — за;
Д-ръ Петъръ Джидровъ — противъ;
Александъръ Димитровъ — противъ;
Георги Димитровъ — противъ;
Д-ръ Димитъръ Димитровъ — (отсѣтствува);
Христо Димитровъ — за;
Гочо Димовъ — за;
Василь Димчевъ — противъ;
Д-ръ Петъръ Динчевъ — за;
Станчо Доневъ — противъ;
Константинъ Досевъ — за;
Стефанъ Дойчиновъ — за;
Димитъръ Драгиевъ — противъ;
Бешко Дуновъ — (отсѣтствува);
Тодоръ Димчевъ — противъ;
Иванъ Желевъ — противъ;
Георги Занковъ — за;

Христо Занковъ — за;
Никола Здравковъ — противъ;
Михаилъ Зелковъ — за;
Станю Златевъ — противъ;
Дончо Златковъ — за;
Младенъ Златковъ — за;
Шакиръ Зюмриевъ — за;
Юсуфъ х. Ибраимовъ — за;
Иванъ х. Ивановъ — противъ;
Д-ръ Сава Иванчевъ — противъ;

Министъръ Ж. Бакаловъ: Браво!

Секретаръ П. Панайотовъ: (Продължава да чете)

Христо Кабакчиевъ — противъ;
Сотиръ Календеровъ — за;
Никола Калчевъ — за;
Константинъ Калчевъ — за;
Белизаръ Каракашевъ — за;
Миле Каралѣевъ — за;
Василь Карапанджовъ — за;
Илия Каратаневъ — за;
Мехмедъ Кемалъ — за;
Д-ръ Симеонъ Кехлибаровъ — за;
Георги Кирковъ — противъ;
Илия Кирковъ — (отсѣтствува);
Ангелъ п. Кировъ — за;
Маринъ Ковачевъ — за;
Радой Козаровъ — за;
Величко Кознички — за;
Василь Коларовъ — противъ;
Станко Коларовъ — противъ;
Иванъ Колевъ — противъ;
Андрей Коновъ — противъ;
Иванъ Костовъ — противъ;
Иванъ М. Костовъ — за;
Стоянъ Костурковъ — противъ;
Григоръ Коцевъ — противъ;
Добри Кротневъ — противъ;
Ангелъ Крушковъ — за;
Никола Кръстановъ — за;
Захарий Кръстевъ — противъ;
Янко Куцаровъ — противъ;
Ангелъ Кундалевъ — противъ;
Димо Кьорчевъ — за;
Лазаръ Лазаровъ — за;
Стефанъ Лилковъ — за;
Петъръ Лисевъ — за;
Дамянъ Лихарски — противъ;
Тодоръ Лукановъ — противъ;
Коста Лулчевъ — противъ;
Андрей Ляпчевъ — противъ;
Рашко Маджаровъ — противъ;
Григоръ Маджунковъ — противъ;
Александъръ Малиновъ — противъ;
Стефанъ Манафовъ — за;
Христо Марковски — за;
Никола Марчинъ — за;
Яковъ Матакиевъ — противъ;
Александъръ Механджийски — противъ;
Хафузъ Сали Мехмедовъ — за;
Хафузъ Садкъ Мехмедовъ — за;
Георги Миневъ — противъ;
Д-ръ Василь Михалчевъ — за;
Владимиръ Молловъ — противъ;
Станчо Момчевъ — противъ;
Иванъ Момчиловъ — за;
Данаилъ Монева — противъ;
Никола Мушановъ — противъ;
Тодоръ Митевъ — противъ;
Никола Наумовъ — (отсѣтствува);
Начо Начевъ — за;
Александъръ Недевъ — за;
Велю Недѣлковъ — за;
Димитъръ Недѣлковъ — противъ;
Колю Недѣлковъ — противъ;
Д-ръ Юрданъ Нейовъ — за;
Адамъ Нейчевъ — противъ;
Д-ръ Василь Нейчевъ — за;
Никола Ненчовъ — за;
Василь Николовъ — за;
Константинъ Николовъ — за;
Маринъ Ничевъ — противъ;

Тодоръ Ноевъ — противъ;
 Мано Облаковъ — за;
 Стоянъ Омарчевски — противъ;
 Константинъ Панайотовъ — за;
 Петъръ Панайотовъ — за;
 Стефанъ Паприковъ — противъ;
 Паскалъ Паскалевъ — противъ;
 Василь Пасковъ — противъ;
 Кръстю Пастуховъ — противъ;

Министъръ Ж. Бакаловъ: Не може да гласува, защото е изключенъ.

Секретаръ П. Панайотовъ: (Продължава да чете)

Тома Пенковъ — за;
 Д-ръ Александъръ Пенчевъ — (отсѣтствува);
 Лобри Петковъ — за;
 Еню Петковъ — за;
 Стефанъ Петковъ — за;
 Методи Петровъ — противъ;
 Тодоръ Петровъ — (отсѣтствува);
 Петъръ Пешевъ — за;
 Венедиктъ Поповъ — противъ;
 Георги Поповъ — противъ;
 Димитъръ Поповъ — противъ;
 Иванъ Г. Поповъ — за;
 Иванъ Т. Поповъ — за;
 Стефанъ Поповъ — за;
 Христо Г. Поповъ — за;
 Христо И. Поповъ — за;
 Георги Поцковъ — противъ;
 Д-ръ Кирякъ Провадалиевъ — за;
 Тотю Продановъ — за;
 Иванъ Пѣевъ — противъ;
 Христо Радойковъ — противъ;
 Александъръ Радоловъ — противъ;
 Д-ръ Еню Разпоповъ — противъ;
 Д-ръ Василь Радославовъ — за;
 Коста Ранковъ — за;
 Юрданъ Рашевъ — за;
 Едхемъ Рухи бей — за;
 Д-ръ Никола Сакаровъ — противъ;
 Янко Сакжзовъ — противъ;
 Сабри бей Салимовъ — за;
 Аврамъ Свиначевъ — за;
 Гурко Серафимовъ — за;
 Коста Сидеровъ — противъ;
 Иванъ Симеоновъ — противъ;
 Д-ръ Фоти Симеоновъ — за;
 Христо Славейковъ — (отсѣтствува);
 Атанасъ х. Славчевъ — (отсѣтствува);
 Нено Станевъ — за;
 Александъръ Станчевъ — за;
 Илия Стоевъ — противъ;
 Георги Стоиловъ — противъ;
 Д-ръ Никола Стойчевъ — за;
 Андрей Садразановъ — за;
 Пою Табаковъ — за;
 Михаилъ Такевъ — (отсѣтствува);
 Дечо Теневъ — противъ;
 Теодоръ Теодоровъ — противъ;

Димитъръ Тончевъ — за;
 Константинъ Торлаковъ — противъ;
 Димитъръ Тошковъ — за;
 Каменъ Тошевъ — противъ;
 Теню Узуновъ — за;
 Якимъ Ушевъ — противъ;
 Д-ръ Йосифъ Фаленхехтъ — противъ;
 Исмаилъ Хакъ бей — за;
 Никола Харлаковъ — (отсѣтствува);
 Хашимъ бей — за;
 Никола Хитровъ — противъ;
 Д-ръ Андрей Ходжовъ — противъ;
 Ненко Храновъ — за;
 Александъръ Христовъ — противъ;
 Хино Христовъ — противъ;
 Талятъ Мехмедъ х. Хюсеиновъ — за;
 Хюсни Хюсеиновъ — за;
 Асѣнъ Цанковъ — противъ;
 Иванъ Цановъ — за;
 Найчо Цановъ — противъ;
 Коста Ципорановъ — противъ;
 Крумъ Чапрашиковъ — противъ;
 Д-ръ Владимиръ Черневъ — за;
 Стоянъ Чешмеджиевъ — за;
 Панайотъ Чорбаджиевъ — за;
 Атанасъ Черневъ — за;
 Стоянъ Шиваровъ — противъ;
 Никола Шишковъ — за;
 х. Махмудъ Сабри бей Шукриевъ — за;
 Юрданъ Юрдановъ — противъ;
 Ибриямъ х. Юмеровъ — за;
 Димитъръ Яблански — противъ;
 Д-ръ Тодоръ Янковъ — за;
 Христо Янковъ — за;
 Илия Януловъ — противъ.

Председателъ: Резултатътъ отъ поименното гласуване е слѣдующиятъ: гласували за 120 души народни прѣдставители и противъ 111, въ което число влиза и г. Пастуховъ, който, по чл. 77 отъ правилника, като изключенъ, нѣма право да гласува.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а! То е отъ утрѣ.

Прѣдседателъ: Значи, оставатъ 110. Въздържалъ се единъ. Мнозинство десетъ души за.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Браво! (Бурни и продължителни ржкоплѣскания)

Прѣдседателъ: Идущето засѣдание по правилника ще бѣде въ петъкъ съ продължение на сѣщия дневенъ редъ и първо четене на законопроектитѣ: а) за дневни пари на държавнитѣ служители въ военно врѣме и б) за измѣнение и допълнение на чл. чл. 292, 293, 294, 305, 316, 318, 333, 335, 336, 337, 339, 340 и 343 отъ закона за народното просвѣщение.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 9 ч. 10 м. вечерта)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣдседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: П. ПАНАЙОТОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ